

Türkiye’de Afet Olaylarına Kalkınma Planlarının Yaklaşımı

*

Hasan Hüseyin Doğan¹
ORCID: 0000-0002-4674-6233

Öz

Afetler (kıran olayları), bireylerin, toplumların yaşamını etkileyerek can ve mal kayıplarına neden olan olağanüstü olaylardır. Bu olaylar, “yerel toplulukların yaşamını etkileyen, aksatan, bozan, yer sarsıntısı, yangın, su baskını, yer kayması, çığ ve kaya düşmesi gibi doğa olayları” diye tanımlanmıştır. Türkiye coğrafyası, jeolojik yapısı nedeniyle türlü afetleri yaşayan bir ülke konumundadır. Özellikle yersarsıntıları bugüne kadar çok hasara yol açmıştır. Ülkemizde kapsamlı afet yönetiminde ayrıntılı olarak ilk yaklaşımın 1959 tarih ve 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Tabi Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” olduğu söylenebilir. Türkiye’de, 55 yıllık sürede (1963-2022) beşer yıllık dönemleri kapsayan kalkınma planı (9.Beş Yıllık Kalkınma Planı- 7 yıllık uygulamış ve 2019-2023 dönemini kapsayan 11. Plan da halen uygulanmaktadır. Afet olaylarına, birinci planından altıncı plana kadar sınırlı , yedinci plandan itibaren ise daha ayrıntılı yer verilmiştir. Kalkınma Planlarında, imar yasasının dışına çıkılarak kentlerin plansız büyümesi ve çevrelerinde gecekonduların oluşması, verimli tarımsal toprakların sanayiye ve insan yerleşimlerine açılması afetler açısından önemli bir sorundur. Afet zararlarının azaltılması için, sürekli eğitim ve bilimsel araştırmalara önem verilmesi, özeysel ve yerel yönetimler ile ulusal, uluslararası ve gönüllü kuruluşlar arasında eş güdüm ve iş birliği sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Doğal afetler, yersarsıntısı, kalkınma planları, imar.

¹ Dr., Hasan Hüseyin Doğan, Hitit Üniversitesi (Emekli Öğretim Üyesi),

E-mail: huseyindenizd@gmail.com

idealkent© Kent Araştırmaları Dergisi (*Journal of Urban Studies*)

<http://idealkentdergisi.com>

Geliş Tarihi *Received Date*: 15.05.2022 Kabul Tarihi *Accepted Date*: 27.10.2022

Approach of Development Plans to Disaster Facts in Turkey

*

Hasan Hüseyin Doğan²
ORCID: 0000-0002-4674-6233

Abstract

Disasters are extraordinary facts that affect the lives of individuals, societies and cause loss of life and property. These events are defined as "natural facts that affect, disrupt the life of local communities, such as earthquakes, fire, flood, landslide, avalanche and rockfall". Turkey is a country that has experienced various disasters due to its geography and geology. Earthquakes have caused lots of damage. The first approach in comprehensive disaster management in Turkey is the Law No. 7269 dated 1959 on "Aids to be Made with Measures to be Taken Due to Disasters Affecting Public Life". In Turkey, five-year development plans (9th plan- 7-years) was implemented in a 55-year period (1963-2022) and the 11th Plan (2019-2023) is still being implemented. A limited information is given about the disasters from the first to the sixth plan. In Development Plans, the unplanned growth cities by going beyond the zoning law, the slums around them, the opening of fertile agricultural lands to industry and human settlements are important problems in terms of disasters. In order to reduce disaster damage, should be given importance to education and scientific research, coordination and cooperation between private, local governments, national, international and voluntary organizations should be ensured.

Keywords: *Natural disasters, earthquake, development plans, town planning.*

² Dr., Hasan Hüseyin Doğan, Hitit University (Retired Faculty Member),
E-mail: huseyindenizd@gmail.com

Giriş

Afet olayları (Yıkım ya da kıran olayları) olağanüstü olaylardır. Dünyada süre gelen afetler bireyin, toplumların yaşamını önemli ölçüde etkilendiğinden afet ya da yıkım olarak nitelendirilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca, dünyanın her bölgesinde çok sayıda hem doğal, hem de insan kaynaklı afetler ortaya çıkmıştır. Dünyanın her kesiminde insanlık tarihi süreci içinde çok sayıda yıkım olayları yaşanmıştır. İnsanlık, bu afetlerle birlikte az ya da çok can ve mal kayıpları vererek bugünlere gelmiştir. Yıkım olayları, insanların, bir ülkenin, bölgenin ve yerel toplumun yaşamını en çok etkileyen olaylardandır. Yıkım sonucunda yaşamını yitiren insanların sayısı, yaralıların bulunması, sanayinin, tarımın kırana uğraması, kamusal altyapının kullanılamayacak ya da çalışamayacak ölçüde etkilenmesi ulaşım ağının kullanılamayacak duruma gelmesi toplum yaşamında çok büyük olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bilim insanlarına göre, yıkımların sıklığına koşut olarak can ve mal kaybında çok büyük artışlar olmaktadır. Dünyada, 1960'lı yıllardan günümüze kadar can kaybının 100'den fazla olduğu yıkımların bilançosuna göre, 202 sel, 153 tropikal-fırtına, 21 kuraklık, 102 yersarsıntısı, 54 heyelan, 12 volkan patlaması ve 9 tsunami olayı yaşanmıştır (Özey, 2006). Türkiye afetlerden oldukça çok pay alan pek çok yıkım türünün yaşandığı bir ülkedir.

Türkiye, Azor Adalarından, Güneydoğu Asya'ya kadar devam eden, Alp-Himalaya kuşağında bulunmaktadır. Bu kuşak, batıda Atlas Okyanusu kıyılarından başlayarak, doğuda birçok hattın kesişme kuşağı olan Endonezya'ya kadar devam etmektedir. Endonezya, yer küresinin en çok can ve mal yitimlerine neden olan yersarsıntısı –tsunami olaylarını yaşayan ülkelerden biridir. Her yıl dünya yer sarsıntılarının yaklaşık %25'i bu kuşakta olmaktadır. Türkiye, tektonik hareketler açısından yer kürenin aktif alanları içinde yer alan bir coğrafyada bulunmaktadır. Tektonik oluşumla, tabakaların biçim değiştirmesi (kırılma, kıvrılma, alçalma ya da yükselme) biçiminde gerçekleşmektedir (Özey ve Ünlü, 2020, 42). Yıkımların risklerini ölçmek ve sıralayabilmek için geliştirilmiş risk yönetimi indeksine göre, Türkiye Küresel Risk Endeksi değerlendirmesinde 191 ülke arasında 45.sırada “yüksek risk” kümesindeki ülkeler arasındadır. Türkiye'nin yersarsıntısı bölgeleri haritasına göre, ülke topraklarının %92'i yersarsıntısı tehlikesi altında, nüfusunun %95'i, sanayi kuruluşlarının %98'i ve barajların %93'ü tehlikeli bölgelerde bulunmaktadır. İstatistiksel verilere göre, Türkiye'de, yersarsıntılarını nedeniyle her yıl yaklaşık 1003 insan yaşamını yitirmekte ve her yıl ortalama

ma 7094 bina yıkılmaktadır. Türkiye’yi yıkım olayları içinde en çok etkileyen, can ve mal yitimine neden olanı yersarsıntılardır. Türkiye’de, AFAD istatistik verilerine göre, 1902- 2019 yılları arasında 5 şiddetinin üzerinde 210 yersarsıntısı olmuş, bu yersarsıntılarında yaklaşık 87 bin insan yaşamını yitirmiştir. Afetlerle çok sık karşılaşılan ülkemizde, kapsamlı afet yönetiminde ayrıntılı olarak ilk yaklaşımın ve yasal düzenlemenin, 25 Mayıs 1959 tarih ve 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Tabi Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” olduğu söylenebilir. Türkiye, 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden itibaren sosyo-ekonomik kalkınmasını kalkınma planına bağlamıştır. Ülkemizin en önemli sorunlarından biri olan afet olaylarına bugüne kadar uygulanmış kalkınma planlarının ve şuanda uygulanmakta olan 11. kalkınma planının yaklaşımını ortaya koymak makalenin temel amacıdır. Makalenin temel varsayımı, uygulanmış olan kalkınma planlarının, afet olaylarının olmadan önce yapılması gereken hazırlıklar ve afet olayları olduktan sonra çözülmesi gereken sorunlar için 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yeterli düzeyde bir yaklaşım geliştirememiştir. Makalede, bilimsel, tarihsel ve istatistiksel yöntemler birlikte kullanılmıştır.

Afet Kavramı

Afet kavramı, Birleşmiş Milletler örgütüncü “insanlar için fiziksel, ekonomik ve toplumsal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak ya da kesintiye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel olanaklarla baş edilemeyen her türlü doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylardır” biçiminde tanımlanmaktadır (Zırvalı ve Cabbar, 2015, 156). Kentbilimi terimleri sözlüğünde doğal kıran (tabi afet, ing. Natural disaster): Yerel toplulukların genel yaşamını etkileyen, aksatan, bozan, yersarsıntısı, yangın, su baskını, yer kayması, çığ ve kaya düşmesi gibi olaylardır (Keleş, 1998, 42). Bir olayın afet olabilmesi için, insan toplulukları ve yerleşim yerleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi, insan etkinliklerini durdurarak ya da kesintiye uğratarak bir ya da daha çok yerleşim birimini etkilemesini gerektirmektedir. Yıkım ya da kıran, genellikle önceden kestirilemeyen, toplumun tamamını ya da belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve toplumsal kayıplar doğuran, normal yaşamı, insan etkinliklerini engelleyen, ölüm, yaralanma, mal kaybına neden olan, toplumun üstesinden gelme olanağının yeterli olmadığı doğa, insan ya da uygulamabilm (teknoloji) kaynaklı olaylardır. Yıkımlar, toplulukların tehdit altında olduğu, genellikle yerel olanaklarla müdahalenin yetersiz kaldığı, ulusal kaynakların devreye sokulmasının gerekli oldu-

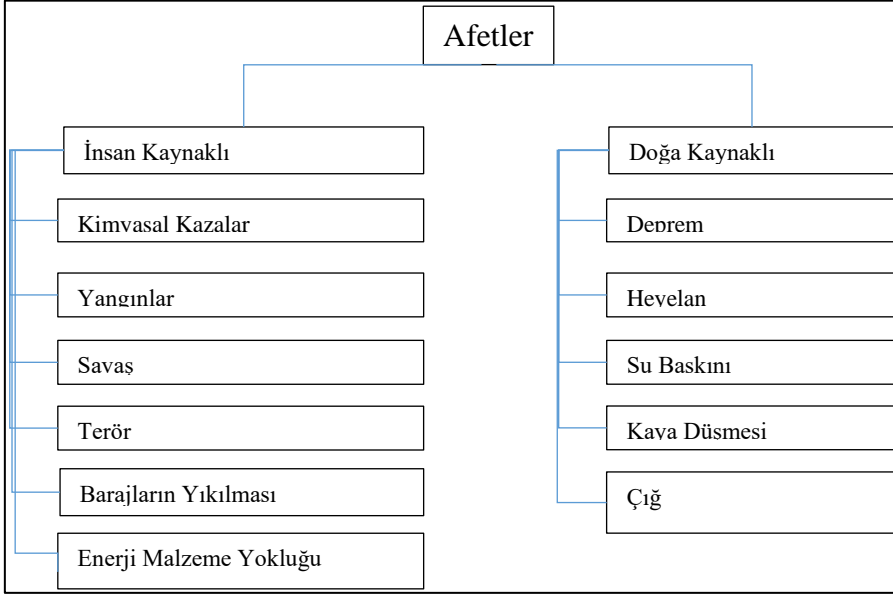
ğu, can ve mal kayıplarına neden olan, ne zaman, nerede, nasıl ve ne türde meydana geleceği baştan bilinmeyen ya da öngörülemeyen doğa, uygulamabilim ve insan kaynaklı olaylardır. Ancak yıkımlar için, önceden kestirimde bulunmanın hiçbir işe yaramayacağı anlamına gelmez. Doğal yıkım olaylarının yol açtığı can ve mal kaybının önlenmesi olanaksız olsa bile, azaltılması için halkın bu konuda eğitilmesinin büyük önemi vardır (Keleş, 2021, 652).

Afet Türleri ve Sınıflandırılması

Yıkımlar oluş nedenlerine göre: jeolojik yıkımlar yersarsıntısı (deprem), yanardağ püskürmesi, tsunami, toprak kayması, kaya düşmesi, çamur akıntıları); iklimatik yıkımlar (aşırı sıcaklıklar, aşırı soğuklar, kasırgalar, tayfunlar, hortumlar (tornado), tropikal siklon, kuraklık, yıldırım düşmesi, sis olayı, dolu yağışı, sel -su baskınları, aşırı kar yağışları, kar fırtınası, toz fırtınaları, çığ düşmesi, buzulların erimesi, don-buzlanma, iklim değişmesi, el nino ve küresel ısınma gibi); hidrografik yıkımlar (akarsu taşkınlıkları, akarsuların kirlenmesi, baraj yıkılması, göllerin kirlenmesi, deniz kabarmaları gibi); biyolojik yıkımlar (toprak aşınımı, orman yangınları, hayvanlardan kaynaklanan salgınlar, böcek-çekirge istilaları gibi); toplumsal yıkımlar (açlık, kıtlık, alkol, uyuşturucu alışkanlığı, salgın hastalıkları, savaşlar, soykırımları, göçler-mülteciler, konutlarda çıkan büyük yangınlar, terör saldırıları, ekonomide yaşanan enflasyon gibi); uygulamabilimden ileri gelen yıkımlar (maden kazaları, kimyasal nükleer silahların kullanılması, sanayi kazaları, türlü trafik kazaları, uzay kazaları gibi). Bu afetlerin bir kısmı hızlı gelişen, bir kısmı ise yavaş gelişen türden afetlerdir. Hızlı gelişen doğal yıkım olayları; yersarsıntısı, toprak kayması, çığ düşmesi, volkanik püskürme, fırtına, hortum(tornado), tayfun, kaya düşmesi, su baskınları gibi olaylardır. Hızlı gelişen doğal yıkım olaylarının ortaya çıkışlarının kestirimi yapılsa bile kesin olarak hangi gün, hangi saatte olacağı bilinmemektedir. Bu yıkımlar için, yönetimlerin önleyici önlemler almaları daha güçtür. Yavaş gelişen doğal yıkımlar; kuraklık, toprak aşınımı (erozyon), toprağın çölleşmesi, akarsular, göller, sulak alan, bataklıklar, çevre kirlenmesi, orman yangınları/yıkımları gibi olaylardır. Yavaş yıkımlar, zaman içerisinde giderek (tedrici olarak) kayıplar meydana getirdiği için, bu yıkımlarla ilgili koruyucu önlem almak yönetimler açısından daha kolaydır. İnsanlara, toplumlara ve tüm canlılara etki dereceleri birbirinden çok farklı doğal yıkım olayları vardır. Kökeni, nedeni, oluş biçimi farklı olsa bile afetin her türüsünün can ve mal

kaybına yol açtığından sonuçları birbirine benzemektedir (Geray, 2018, 383). Yıkım ya da kıran türleri vardır (Tablo 1’de gösterilmiştir).

Tablo 1. Afetlerin Türlerine Göre Ayrımı

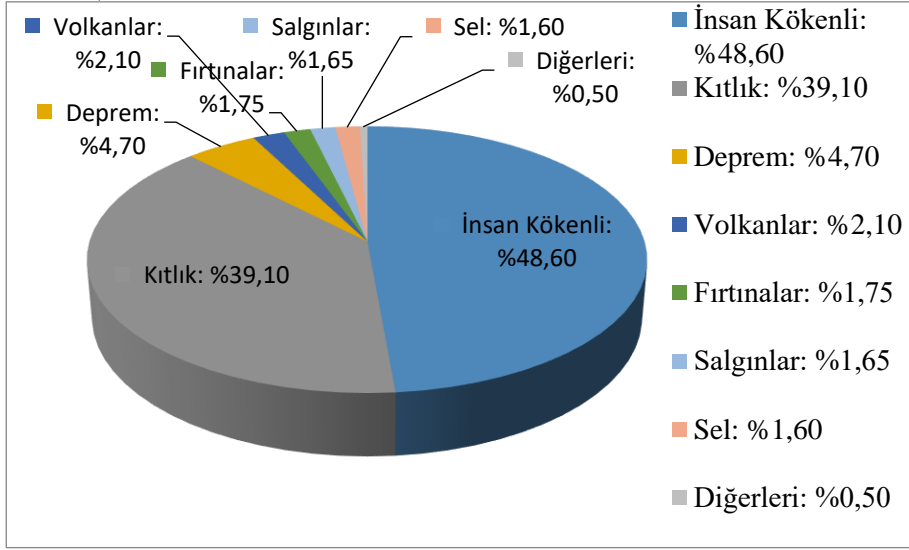
Kaynak: AFAD, (2012), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara

Dünyada Afet Olaylarının Dağılımı ve Etkileri

Dünya’da yıkım olaylarının dağılımı birbirine eşit değildir (Şekil 1; Zebrowski, 1977). Yeryüzünde yersarsıntılarının en çok görüldüğü alanlar: Büyük Okyanus kıyıları, Asya kıtasının doğusunda bulunan Kamçatka yarımadası, Japonya, Filipinler, Endonezya, Amerika’nın batısında yer alan Aleut Adaları, Kaliforniya ile Meksika, Şili ve Peru’dur. Dünyadaki yersarsıntılarının %68.2’si bu kuşakta görülmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003, 36).

Alp-Himalaya Kuşağı, Antillerden başlayarak Akdeniz kuşağı çevresi, Alpler ve Hindistan’ın doğusuna kadar doğu-batı yönünde uzanır. İtalya, İspanya, Yunanistan, Türkiye, İran, Pakistan, Hindistan, Afganistan, Doğu Hint Adaları ve Endonezya bu kuşak üzerindedir. Avusturalya’nın batı kısımları, Amerika Birleşik Devletlerinin doğu kısımları, Kanada’nın doğusu, Grönland yarımadası, İskandinav Yarımadası, Kuzey Avrupa, Doğu Avrupa, Rusya Federasyonunun Sibirya bölgesi, Antarktika, Güney ve Orta

Afrika gibi yerlerde yersarsıntıları daha hafiftir. Gerçek olan bir durum, yıkımların çoğunluğunun doğal kökenli olmalarıdır. Özellikle yersarsıntılarının tamamı doğal kökenlidir. Atlas Okyanusu sırtı: bu sırt boyunca uzanan Azor adaları, İzlanda ve çevresi bu yersarsıntısı kuşağı üzerindedir. Dünya yersarsıntılarının %11'i bu kuşakta meydana gelmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003, 37).

Şekil 1. Afetlerin Dünyada Görülme Oranları (Kaynak: Afetlerin Dünya'da görülme yüzdeleri, Zebrowski, 1997)

Dünya genelinde yıkımlar gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olan ülkelerde daha çok can ve mal kaybına neden olmaktadır. Yıkım olayları, insanların ölümüne, yaralanmalarına, yerleşim yerlerinde altyapıların kullanılmayacak ya da çalışmayacak ölçüde etkilenmesine, konutların yıkılmasına ya da kullanılmayacak durumda hasar görmesine, tarım ve hayvan kayıplarına neden olmaktadır. Afetler, herşeyden önce kamu harcamalarını artırmaktadır. Uluslararası kuruluşların ve yabancı ülkelerin, yıkım olayları için yaptıkları yardımların bir katkısı olsa da, yıkımın olduğu ülkenin yaptığı harcamalar ve yüklediği maliyet oldukça yüksektir. Bilim insanları, kentler ve özellikle anakentlerin nüfus yoğunluğu nedeniyle afetlerin olma olasılığına karşı pek çok kaygı dile getirmektedirler. Felakete dönüşen, çok büyük insan ve ekonomik yitimlerine neden olan yıkımların, bireylerin ve toplumların üzerinde; sosyolojik, psikolojik, ekonomik, eğitim ve sağlık konularında olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Afetlerin Sosyolojik Etkileri: Afetler nedeniyle insanların göç etmesi, başlı başına sosyolojik bir olaydır. Yersarsıntısı ve volkan patlaması gibi afetlerin yaşandığı bölgelerde göç bazen bir zorunluluktur. Göç’e neden olan afetler, insanların büyük kümeler halinde yer değiştirmesine neden olmaktadır. Yıkımlar sonucu, toplumsal destek ilişkileri ve güven duygusu önemli ölçüde zayıflamaktadır.

Afetlerin Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Afetler nedeniyle, parasal ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Kentlerde yıkılan ya da ağır hasar gören tüm üst yapılar ve altyapılar, ulaşım ağı, araç gereç sayılarının eksilmesi, her türlü ürün stoklarında azalma ve kayıpların olması; milli gelirden önemli düşmelere neden olmaktadır. Afet sonrası ekonominin büyüme hızı, dış ticaret, alınacak dış kredilere ödenecek faizler, bozulan çevrenin yeniden düzenlenmesi, yerleşim yerlerinin yeniden onarılması-canlandırılması ve yaşanacak vergi kayıplarından dolayı kamu harcamaları artacaktır. Pelling vd. (2002)’ye göre bir afetın sermaye, işlenmiş ürün, yarı işlenmiş ürün, stok, ham madde ve yedek parça gibi öğelere verdiği zararlar yıkımların ekonomiye doğrudan verdiği zararlar ve yıkımdan sonra üretim, mal ve hizmetlerin sağlanmasında ortaya çıkan zararlar ise yıkımların ekonomiye dolaylı olarak verdiği zararlardır.

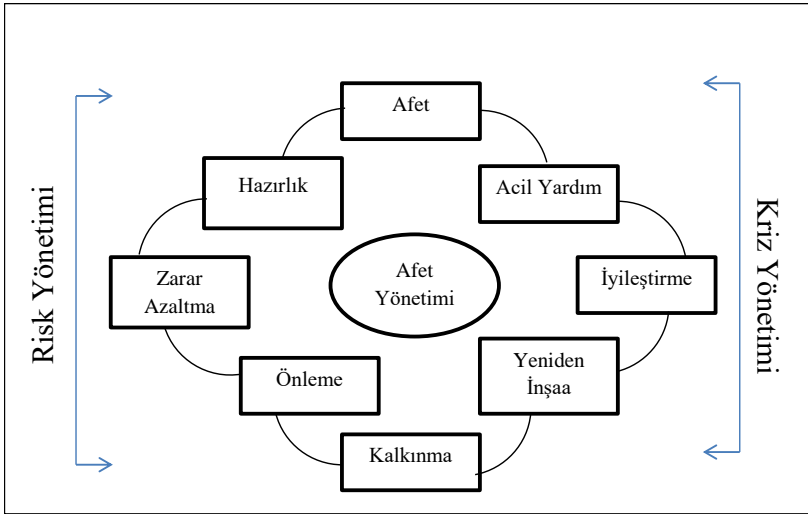
Afetlerin Sağlık Üzerindeki Etkileri: Afetler nedeniyle insanların ve toplumun sağlığını doğrudan etkileyen hastalıklar çok sık görülmektedir. Yıkım olaylarında, ölüm, yaralıların durumu ve salgın hastalıklar (kolera, ishal, kızamık, sıtma, dizanteri, kırık-çıkık olayları, solunum yolu enfeksiyonları gibi) çok sık görülen ve karşılaşılan hastalıklardır. Nüfusun yoğun olduğu yerleşim yerlerinde (kentlerde ve anakentlerde), yıkım sonrasında yukarıda belirtilen hastalıkların çok sık görülmesini etkileyen başlıca etkenler; içme suyu yetersizliği ya da bulunamayışı, barınma koşullarında karşılaşılan dar boğazlar ve temiz ortam olmaması, gıda yetersizliği ve iyi beslenememesidir. Afetlerde yeterli düzeyde sağlık hizmetlerinin verilebilmesi, ancak sağlık hizmeti veren kurumların olay öncesi hazırlıklı ve donanımlı olmasına bağlıdır. Sağlık araç-gereçlerinin, sağaltım için kullanılan ilaç eksikliği ve sağlık elemanı yetersizlikleri insan ölümlerini artırmaktadır. Yerleşim yerlerinde bulunan hastaneler devre dışı kalabilir. Bunların yanı sıra alternatif olarak seyyar hastanelerin ya da çadır hastanelerinin kurulması sağlanmalıdır.

Afetlerin Eğitim Üzerindeki Etkileri: Afetler sırasında eğitim kurumları ve eğitimin ayrılmaz temel ögesi olan insan kaynakları zarar görebilmektedir. Eğitim sistemleri, bireylerin topluma katılmaları için gerekli olan bilgi,

beceri ve etik değerleri öğretir bu nedenle eğitimdeki aksamalar özellikle de çocukları daha çok etkiler (Giddens ve Sutton, 2016, 892). Yıkımlarda, eğitim-öğretimin aksamasının en önemli nedenleri arasında öğretmenlerin, öğrencilerin ve görevli elemanların yaşamını yitirmesi ya da yaralanmaları sayılabilir. Afet sonrasında yaşanan travmaların daha kolay atlatılabilmesi için özerkten ve yerel yönetimlerin eşgüdümünde eğitim kurumları çok hızlı bir biçimde tekrar eğitim-öğretimin yapılabilceği bir konuma getirilmelidir.

Afet Olaylarının Aşamaları

Afet olaylarının aşamalarını; olayın meydana gelmesinden önce alınması gereken önlemler ve olaylardan sonraki önlemler olmak üzere ikili yapı içinde inceleyen bilim insanları olduğu gibi; yıkım olaylarını, yıkım öncesi, yıkım anı, yıkım sonrası olmak üzere üçlü bir yapı içinde de inceleyenler vardır. Modern afet yönetimi anlayışında; hazırlık, erken uyarı, kayıp ve zararların azaltılması gibi afet öncesi korumaya yönelik çalışmalar öne çıkmaktadır. Afet sonrası çalışmalar ise oluşan krizin yönetilmesi olarak kabul edilmektedir (Kadıoğlu, 2018; Uzunçubuk, 2006). Afet olaylarının aşamaları, risk ve kriz yönetimleri durumu Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Afetlerde Risk ve Kriz Yönetimleri (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2012)

Afet Yönetim

Yönetim, ortak amaçları gerçekleştirmek için işbirliği eden insan kümelerinin eylemleridir (Simon vd., 1975, 1). Yönetim kavramı hem devletin örgütleyici eylemlerini hem de bu eylemleri yürüten makineyi adlandırmak için kullanılmaktadır (Fişek, 1979, 1). Türkiye’nin yürürlükten kalkmış olan 1961 Anayasası gibi, 1982 Anayasası da yönetim kavramını örgüt anlamında (Any./ mad. 125) yönetsel etkinlik anlamında (Any./ mad. 126) yönetimin, örgütsel ve işlevsel yönünü içine alacak biçimde geniş kapsamlı olarak (Any./ mad. 123) düzenlemiştir. Afet yönetimi de bir yönetimdir. Ancak bu yönetim, öz yapısında ve içeriğinde taşıdığı nitelikleri ile olağan yönetimden ayrılmakta ve olağanüstü kimi ilkeler içermektedir. Afet yönetimi toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla yıkımı önlemek için ortak amaç doğrultusunda tüm kaynakların yönlendirilmesini gerektiren bir yönetim biçimidir. Ancak, bu yönetim biçimi olağanüstü bir nitelik taşıyan yönetim biçimidir. Afetler, çok güçlü ve yıkıcı olaylardır. Bu gibi yıkıcı ve güçlü afet olaylarının, bir kısmının, bilim ve teknolojinin bugünkü bilgi düzeyi ile önlenmesi olanaklı değildir. Olağanüstü zamanlarda, olağan zamanlarda yürürlükte uygulanan kolluk yetkileri çoğu zaman yeterli değildir. Çünkü bu gibi zamanlarda kamu düzeni genel olarak ağır biçimde hasara uğramıştır. Bu durumun en kısa zamanda düzeltilmesi ve yaraların sarılması için olağanüstü önlemlerin alınması gerekli ve zorunludur. Olağanüstü rejim “Olağanüstü kimi olayların pozitif hukuk düzenine birtakım değişiklikler getirmesidir. Olağanüstü dönemlerde, esasları ve usulleri Anayasa ve yasalarla konmuş, düzenlenmiş hukuksal bir rejimin uygulandığı bir sistemdir (Giritli ve Akgüner, 1993, 63).

Genellikle olağanüstü durumlarda, yönetimin takdir yetkisi genişlemektedir. Ancak, olağanüstü bir durum olması hukuki bir rejiminin olmadığı anlamına gelmemektedir.

Yürütme Organına Tanınan Olağanüstü Yetkiler

Doğal afetler, savaş veya savaş tehlikesi olması, isyanlar, büyük ekonomik bunalımlar gibi nedenler, yönetimin olağanüstü yetkilerle donatılmasını gerekli kılmaktadır. Anılan durumlarda “Yürütme Organı” hızlı ve etkili hareket edip, gerekli önlemleri alması, bir bakıma yürütme işlevinin gereği olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, olağanüstü durumlarda üst yönetimin aldığı kararların, yaptığı işlemlerin, anayasa ve yasalarda öngörülen çerçevede yürütülmesi belli bir hukuk düzenine, bu olağanüstü dönemin koşullarına uygun yürütülmesi gerekmektedir. Olağanüstü dönemlerde yöneti-

me tanınan bu yetkiler anayasal ve yasal bir düzenlemenin sonucudur (Gözübüyük, 2011, 245). Türkiye'nin yürürlükteki 1982 Anayasası, yürütme organına sıkıyönetimin yanı sıra kamu düzeninin ciddi biçimde bozulması nedenleriyle "olağanüstü hal" ilan etme yetkisi tanımıştır (Any./ mad. 119, 120, 121). Olağanüstü durumlarda, yöneticilerin olağan döneme göre daha geniş yetkilerle donatılmaları, karar almaları sürecinin hızlandırılması ve zaman yitirilmesinin önlenmesi için, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına, bireylere kimi ek yükümlülükler getirilmesine yönetimlerce kararlar alınabilir. Olağanüstü hallerde özgürlükler de olağanüstü kayıtlamalara tabi tutulur (Kapani, 1993, 239). Yıkım olaylarında, tehlikenin bir an önce ortadan kaldırılması için, hızlı ve enerjik kararların alınması gerekmektedir. Çünkü böyle çok büyük bir tehlikenin ortadan kaldırılması için, normal demokratik mekanizma bu gereksinimi karşılayacak nitelikte değildir.

Türkiye'de Afet Olaylarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de yıkım olaylarına ilişkin tarihsel gelişim, genellikle bilim insanları, araştırmacılar ve resmi kurumlarca; "yönetim dizgesi", "örgütlenme", "yasal düzenlemeler", "politikalar" ve "uygulanan ulusal stratejiler" göz önüne alınarak dörtlü bir kümelendirme çerçevesinde açıklanmaktadır. AFAD, bu dörtlü farklı dönemi temel almıştır. Bunlar: Birinci Dönem: 1944 Öncesi Afet Yönetimi, İkinci Dönem:1944-1958 Yılları Arası Dönem, Üçüncü Dönem: 1958- 1999 Arası Dönemi, Dördüncü Dönem: 1999 Yılı Sonrası.

1944 Yılı Öncesi Afet Yönetimi (Olay sonrası müdahale dönemi)

Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlatılan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk 21 yıllık kısmını kapsayan (1944 yılına kadar) dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde meydana gelen yıkımlarda padişahlar tarafından kimi fermanlar çıkarılmıştır. Bu fermanların ilkelerine göre, halka acil yardım ve konut yardımı yapılmıştır. II. Beyazıt'ın çıkardığı bir ferman ile Türkiye'de yapı tipine ve kullanılacak yapı malzemesine kurallar getirilmiştir. Bu fermanla, yapı tipine ve kullanılacak yapı malzemesine getirilen kurallar ilk yasal önlemler olarak kabul edilmektedir (AFAD, 2018, 17). Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılından 1940 yılının ortalarına kadar, doğal yıkımlara karışma ve iyileştirme etkinliklerini 1868 yılında kurulan ve bağışlarla hizmet veren "Türkiye Kızılay Derneği" yürütmüştür. Bu 17 yıllık dönemde (1923-1940), afetlerle ilgili arama, kurtarma faaliyetleri daha çok kamu örgütleri, yerel halk ve askeri birlikler tarafından yerine getirilmiştir. Kızılay Derneği örgüt yapısı içinde oluşturulan ve il valisi başkanlığında görev

yapan afet komiteleri iyileştirme faaliyetlerini yerine getirmiştir. Bu komitelerin, organizesini Kızılay Derneği yapmıştır. Kızılay Derneği yıkım olaylarından etkilenen insanlara, ilk yardımı yapılan bağışlar ve halkın gönüllü olarak sağladığı katkılar ile gerçekleştirmiştir. Yıkım çalışmaları için gereksinim duyulan akçal olanak merkezi hükümet tarafından aktarılan kaynaklar, iç ve dış bağış ve yardımlardan oluşmaktadır. 1935-1943 yılları arasında yaşanan su baskını ve ani taşkınları toplum karşılaşmıştır. Bu nedenle 1943’de, 4373 sayılı “Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Koruma” yasası çıkarılmıştır.

İkinci Dönem: 1944-1958

Cumhuriyet yönetiminin karşılaştığı en büyük afet olayı, 26.12.1939 yılında meydana gelen Erzincan yersarsıntısıdır. Büyüklüğü 8.0 olan Erzincan yersarsıntısı, 32.962 insanın yaşamını yitirmesinin yanı sıra büyük ekonomik yitimlere neden olmuştur. Bu yersarsıntısı ile yürürlükteki yasaların, kısaca mevzuatın yetersizliği ortaya çıkmıştır. Erzincan afeti üzerine 1939 yılında “Yapı İşleri Reisliği” kurulmuştur. Bu yersarsıntısından bir yıl sonra yani 17 Ocak 1940 tarih ve 3773 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu yasa ile yapılan yardımlar dışında, aynı yıl içinde çıkarılan yasalarla Erzincan Belediyesine kentten yeniden inşasında yeni yerleşim alanlarında kamulaştırma yetkisi verilmiş ve yersarsıntısının zararlarını gidermek üzere ödenek (tahsis) özgülenmiştir. Afet nedeniyle, 1944-1958 döneminde 7 yasa çıkarılmıştır. Bu yasalardan biri de 6785 sayılı imar yasasıdır. Türkiye’nin ilk “Deprem Bölgesi Haritası” ve “Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği” hazırlanmıştır (AFAD, 2018, 19).

Üçüncü Dönem: 1958-1999

Türkiye’de, 1958-1999 yılları arasında, büyüklüğü (Richter) 5.1-7.4 arasında değişen 75 yersarsıntısı saptanmıştır. Bu yersarsıntılarında toplam 31.221 insan yaşamını yitirmiştir (Özey, 2006, 32; Şahin ve Sipahioğlu, 2003, 46; Kasapoğlu, 2007, 145-152). Türkiye’de, 1958 yılı sonrası yıkım zararlarının azaltılmasında önemli politika değişikliklerinin yaşandığı yıllar olmuştur. Bu dönemde (1958-1999), yeni yasalar, yönetmelikler çıkarılmış, yasalarda kimi değişikliklere gidilmiş ve yeni kurumlar oluşturulmuştur. Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Yardımlara Dair Kanun 25 Mayıs 1959 tarih ve 7269 sayılı yasa bu dönemde çıkarılmıştır. Döneme özgü olarak 1965 yılında, “Afet İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuş”, 1983 yılında Bayındırlık Bakanlığı ile İmar ve İskân Bakanlığı birleştirilmiş, yeni bakanlığın adı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı olmuştur. Dönem içinde

10 yasa ve iki yönetmelik çıkarılmıştır. Çıkarılmış olan yönetmeliğin biri Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliğidir.

Dördüncü Dönem: 1999 Yılı Sonrası

Marmara (17 Ağustos 1999) ve Bolu-Düzce (12 Kasım 1999) yersarsıntıları, Erzincan yersarsıntısından sonra toplumumuzun yitirdiği insan ve ekonomik değerler bakımından en büyük ikincisidir. Bu büyük yersarsıntısının, ülkemiz afet yönetimi için bir dönüm noktası oluşu söylenebilir. Yersarsıntısı bölgesinin çok geniş olması, nüfusun yoğunluğu ve sanayi kuruluşlarının bölgede toplanmış olmasından dolayı Erzincan yersarsıntısından farklıdır. Toplumumuzun, yaşadığı bu büyük afetin açtığı yaraların ivedilikle sarılması, ortaya çıkan sorunların çözülebilmesi için, kimi yasal düzenlemelere ve kurumsal yapılanmaya özetten yönetim başlamıştır. Hükümet, 27 Ağustos 1999 tarih ve 4452 sayılı yetki yasası ile Yasa Gücünde Kararname (YGK) çıkarma yetkisi almıştır. Hasar saptama çalışmalarının hızlandırılması ve hak sahipliği işlemlerine ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi için çıkarılan Yasa Gücünde Kararname (31.08. 1999 tarihinde yürürlüğe giren 574 sayılı YGK), Yapı Denetimi Hakkında YGK (10. 04 2000 tarih 595 sayılı YGK); Sivil Savunma Yasası ve Belediye Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair YGK (27.12.1999 tarih ve 586 sayılı YGK); Zorunlu Deprem Sigortası (27.12.1999, YGK No:587); yıkımlara ilişkin görevlerin, İçişleri Bakanlığı ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili birimleri arasında dağılmıştır. Birçok kamu kuruluşunun görev aldığı dağınık afet örgütlenme yapısı, 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur. Böylece yetki ve sorumluluklar bu başkanlıkta toplanmıştır. Bu başkanlık kuruluşunda başbakanlığa bağlı iken, 15 Temmuz 2018 tarihinde 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Afet ve Acil Yönetim Başkanlığı; afetlerin önlenmesi, zararların azaltılması, afetlere müdahale edilmesi, afet sonrası iyileştirme çalışmalarının hızlı biçimde tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, eşgüdümün sağlanması, etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliği sağlayan bir örgüttür. Türkiye Afet Müdahale Sisteminin genel koordinasyon merkezde AFAD Başkanlığı tarafından, illerde ise “İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. Buraya kadar ele alınmış afetlere ilişkin konuların ve açıklamaların bir kısmı, Türkiye’nin sosyo-ekonomik kalkınmasının planlama dönemi öncesi (1960 yılı öncesi) yapılmış çalışmalardır. Ülkemiz, 1960’dan itibaren planlı döneme girmiştir.

Kalkınma planlarının afetlere ilişkin yaklaşımları izleyen kısımlarda ele alınmıştır.

Kalkınma Planlarının Afet Olaylarına Yaklaşımları

Türkiye, planlı kalkınmaya dünyada erken başlamış bir ülkedir. Dünyada, toplumsal ve ekonomik kalkınmasını, Rusya Federasyonundan (Eski Sovyetler Birliği) sonra beş yıllık sanayi kalkınma plan uygulayan ikinci ülkedir. Dünyada yaşanan 1929 ekonomik bunalımı, Türkiye ekonomisini de etkilemiştir. Bu ekonomik dar boğazdan çıkmak için Cumhuriyetin onuncu yılından itibaren birinci ve ikinci sanayi planlarını hazırlamıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938 döneminde uygulamış, ikinci sanayi planları ise İkinci Dünya savaşı nedeniyle uygulanamamıştır. Bu sanayi planları, bugünkü anlamda birer ekonomik gelişme planı değildir. Hazırlanmış olan bu planlar, özel girişime ve hizmet kesimine yer vermemiş ülkede büyük ve temel sanayi kuruluşlarını erek (hedef) olarak alan teknik planlardır. Uygulanan Birinci Plan yatırım alanlarının seçiminde, toplumsal etkenlere ve ülkenin kendine yeterli olmasına ağırlık vermiştir. İlk plan, yetersizliklerine karşın, birçok bakımdan önemli başarılar sağlamıştır. Devletçilik, dış yardım ve krediler olmaksızın kalkınmanın olası olabileceğini kanıtlamıştır (Avcioğlu, 2013, 313). Türkiye Cumhuriyeti, ulusal tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına yöneltmek, toplumsal, ekinsel ve ekonomik kalkınmasını plan ilkelerine göre gerçekleştirmek için, 30.09.1960 tarihli ve 91 sayılı yasa ile “Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığını (DPT) kurmuştur. Bu kuruluşa, 1961 anayasasının 41. ve 129. maddelerinde yer verilerek, ülkenin kalkınması resmen plana bağlanmıştır. Türkiye’de, 55 yıllık sürede (1963-2022) beşer yıllık dönemleri kapsayan on kalkınma planı (9.Beş Yıllık Kalkınma Planı 7 yıllık olarak hazırlanmıştır) uygulamış ve 2019-2023 dönemini kapsayan 11. Plan da halen uygulanmaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Afetlere Yaklaşımı (1963-1967)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP), afetler ve yarattığı sonuçlar için konuya ayrı bir başlık içinde yer vermemiştir. Afetleri bölüm IX.da “Uygulama Politikasının” alt başlığı olan “Planın Devlet Sektörüne Uygulanması” açıklamaları içinde değerlendirmiştir. Plan’da, “Uzun süreli plan ve yıllık izlenceler (programlar) ekonominin ve toplum yaşamının kesiksizlik özelliğine göre ayarlanacaktır, aynı zamanda hava koşulları, dış piyasa, doğal afetler, olağanüstü olanakların bulunması gibi etkenlerin belli bir dönemde göz önüne alınmasına olanak verilmiş olacaktır” (BBYKP, 1963,

487). BBYKP'nı doğal afetlere ilişkin böyle bir saptama yapmıştır. Ayrıca planda, yersarsıntuları nedeniyle gereksinim duyulan yeniden yapılacak konut kestirimlerine yer verilmiştir (DPT, 1963, 431). Ancak, Türkiye gibi her türlü afetler ile sürekli iç içe yaşayan bir ülkede, plan içeriğinde afetler ayrı bir başlık altında ele alınmalıdır. Afetler BBYKP'deki gibi, bir tümce içine sıkıştırılarak geçirilecek bir konu değildir. Planlama, bir topluluğun, bütün kaynaklarının artırılması, savurganlığa yer vermeden toplumun sorunlarının çözülmesi bakımından bir arada düşünülmesi gereken bilimsel bir araç olduğu gibi, önemli bir teknik araçtır. Bu plan döneminde (1963-1967) büyüklüğü 5.1 ile 7.2 arasında değişen 13 yersarsıntısı olayı (Denizli 3 kez, Çınarcık, Malatya, Manyas, Karlıova, Varto 2 kez, Adana-Bahçe, Adapazarı, Pülümür, Akyazı) yaşanmış ve 2628 insan yaşamını yitirmiştir (Özey, 2006, 32). Belirtilen yerleşim yerlerinde, 1700 insan yaralanmış, yaklaşık 28.000 yapı yıkılmıştır. Can kayıplarının yanı sıra ekonomik kayıpların da olduğu dikkate alındığında, toplumda her zaman duyarlı olunması gereken afetler gibi bir konuya, planda yeterli açıklamaya yer verilmemiş olması, kaynak kıtlığının yanı sıra belki ülkede teknik bir kalkınma planının ilk kez yapılıyor olmasından ve planlama konusundaki uzman sayısının azlığı ve uzmanların deneyimsizliğinden ileri geldiği söylenebilir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının Afetlere Yaklaşımı (1968-1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP), afetlere ilişkin herhangi bir politika ya da strateji belirlemediği. Tarımda modernleşme, kentleşme ve sanayileşmeyi gelişme olayının birbirinden ayıramaz öğeler olduğunu belirten İBYKP, yıkımlar üzerinde hiç durmamıştır. Plan, afet işlerinde, maliyeti azaltacak konutun, çekirdek (nüve) konut olacağını vurgulamıştır. Bunun dışında İBYKP konut gereksinimi ve istemi kestirimleri arasında afetlere 282. sayfada çizelge 141'de yer verilmiştir. Plan, köylerde afetler ve yenilenme ile 1968-1972 döneminde ortalama 60 bin konut gereksinimi olduğunu belirtmiştir. Bu planın uygulandığı 1968-1972 döneminde, büyüklükleri 5.0 ile 6.7 arasında değişen 14 kez yersarsıntısı olmuş ve toplam 2095 insan yaşamını yitirmiştir. Yaşamını yitiren insanların Gediz (1086), Bingöl (878), Burdur (57) ve Alaşehir (41) kentlerindedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003). Ayrıca, bu dönemde, 2800 insan yaralanmış ve 15.000 dolaylarında yapı yıkılmış ya da hasar görmüştür (DPT, 2008, 8).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Afetlere Yaklaşımı (1973-1977)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (ÜBYKP), Türkiye'nin, 12 Mart 1971 bunalımlı bir dönemden sonra hazırlanmış ve yedi farklı hükümet tarafın-

dan uygulanmış bir kalkınma planıdır. Bu kalkınma planı döneminde birçok yıkım olayları yaşanmıştır. Özellikle büyüklükleri (Richter 4.8-7.2) değişik 10 yersarsıntısı olayı yaşanmış, bu yıkımların ikisinde (06. 09. 1975) Diyarbakır Lice ilçesi ile 24.11.1976, Van Çaldıran ilçesi) toplam 6.225 insan yaşamını yitirmiştir. ÜBYKP döneminde meydana gelen öteki yersarsıntılarında yaşamını yitirenler ile birlikte bu sayı 6.258’e yükselmiştir (Özey, 2006, 35). Ayrıca, yaralanan insan sayısı 4900, yıkılmış ya da değişik düzeylerde hasar görmüş yapı sayısı 21.250 kadardır. Kapsam olarak geniş kapsamlı ve 1048 sayfalı bir plan olmasına karşın, BBYKP ve İBYKP planları gibi, afetlere geniş bir yer vermemiştir. Bu plan, gelecekteki konut gereksinimleri başlığı altında geliştirilen “kent toplam konut gereksinimi (Çizelge 649)” ve “kır toplam konut gereksinimi (Çizelge 650) kestirimlerine, “afetler nedeniyle yıkılmış konutların yenilenmesi” dahil edilmiştir (DPT, 1973, 849). Türkiye’nin, Deprem Bölgeleri Haritası 1972 yılında yenilenmiş, 1975 yılında “Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik” de gerekli değişiklikler bu plan döneminde yapılmış olmasına karşın, yönetmeliğin uygulanmasını sağlayacak ve uygulamayı etkin bir biçimde denetleyecek herhangi bir yönetsel ya da yasal düzenlemeye gidilmemiştir (DPT, 2000, 8).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Afetlere Yaklaşımı: (1979-1983)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (DBYKP), daha önceki üç plan döneminin kentleşme politikalarının yönlendirilmesinde yetersizliklerine ve gerekli kurumsal düzenlemelere gidilmemiş olduğunu, bu durumun kentlerin imar planlarında kimi aksamalara ve dolayısıyla afetlere neden olduğunu belirtmiştir. Saptayabildiğimiz kadarıyla, 692 sayfalık planda “afet” sözcüğü, fiyatlar genel düzeyindeki gelişmeleri açıklayan III. Kalkınma Planı döneminde banka kredilerinin dağılımı başlığını taşıyan çizelge 84 ile banka kredilerinin artışlarının sektörel dağılımını gösteren çizelge 85’de geçmektedir. Kentin topraklarının iyi kullanılmaması ve özel mülkiyete konu olması, imar planlarının hazırlanma ve uygulanmasındaki sorunların çözümünü, toplum yarar ilkesini içeren tüm mekânsal düzenleme girişimlerini yetersiz bırakmaktadır. İmar planlarının kentlerin sorunlarını çözmediği ve mekânsal gelişmeyi düzenlemekten de uzak olduğu planda belirtilmiştir. İmar planlarının esnek olmaması toplumsal ve ekonomik koşulların değişmesine karşın aynı kalmaları, kısa zamanda geçerliliklerini yitirmelerine neden olmaktadır. Ülke çapında fiziksel planlama kararlarının olmaması nedeniyle, yerel imar planları bir bütün içinde değerlendirilmemektedir. Bu durumun yarattığı bir takım çelişkiler ortaya çıkmaktadır. İmar planı

çalışmaları için temel oluşturan harita işlemleri kimi aksamalara neden olmaktadır. Kırsal alandan kentsel alana göç edenlerin aşırı sayıda çok oluşu, bu insanların genellikle gelir düzeylerinin düşüklüğü, kentlerin çevresinde kolay yapılabilen, niteliği düşük konut yapımı kentin düzensiz büyümesine neden olmaktadır. DBYKP kentiçi ve çevrelerindeki tüm yerleşmelerin, yapıların gecekondü önleme bölgelerindeki gelişmelerin kent ana planlarına uygun olarak yapılaşması sağlanamamıştır. Bu olgu, kent yönetiminin sunduğu hizmetleri daha çok artıran gecekondü olgusundan kaynaklanan sorunu büyütmede ve daha karmaşık bir duruma getirmektedir. Arsa altyapı olanaklarının çoğaltılarak kentleşmeyi yönlendirmede bir araç olarak kullanılması IV. planda vurgulanmıştır. Planda kentler ve kasabaların öncelikle imar ana planları (nazım plan ve uygulama imar planı) yapılarak arazi kullanım kararlarının kesinleştirilmesi üzerinde durulacağı saptanmıştır. Bunun için DBYKP'de yeni bir planlama uygulama yöntemi benimsenerek, imar planı yapımı ve arazi aplikasyonunun bir arada ele alınacağı belirtilmiştir (DBYKP, 1979, 293). Planda, afetlere duyarlı yörelerde yeni yapılacak konutlarda özel ölçünlerin uygulanması ve var olan yapıların da dayanım güçlerinin artırılmasına ilişkin çalışmaların yapılacağı vurgulanmıştır (DBYKP, 1979, 477). Küçük beldeler kamu kesiminin üretmiş olduğu konut sunumu istemi karşılayamadığı için, kentlerin özellikle de anakentlerin çevresi gecekondular ile kuşatılmıştır. Hızlı kentleşme ile oluşan yerleşmelerde altyapı yetersizliği su kirlenmesi gibi kimi olumsuzluklara neden olmaktadır. Kentlerin plansız büyümesi, verimli tarımsal toprakların sanayi kuruluşlarına ve insan yerleşimlerine açılması toplumun geleceği açısından önemli bir sorundur. DBYKP, kırsal alanda kimi çalışmaların yürütüleceğine yer vermiştir. Bu plan döneminde (1979-1983) can ve mal kaybına neden olan ve olmayan dört yersarsıntısı olmuştur. Bunlardan; Biga yersarsıntısında (05. 07. 1983) 3, Erzurum'da (30.10.1983) meydana gelen yersarsıntısında 1155 insan yaşamını yitirmiştir. Ayrıca bu plan döneminde, 2800 dolaylarında yapı yıkılmış ya da hasar görmüştür. Plan, 7269 sayılı imar ve 775 sayılı Gecekondü yasalarının yeniden düzenleneceğini belirtmiş olmasına karşın, gecekondü yasası bugünde yürürlüktedir. Büyük kentlerin çevresindeki nüfusun yarısından çoğu gecekondularda oturmaktadır (DBYKP, 1979, 78). Kentlerin, planlı, sağlıklı gelişimi, fiziki planlamasında çevresel uyuma, yerleşim düzeninin, kentlerin fiziksel planlamasında dinamik bir planlama yöntemi izlenerek, planlama uygulama bütünlüğünün sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca, DBYKP'ni konut, arsa ve imar politikalarının yeter-

sizliği nedeniyle kentleşme sorunlarının giderek ağırlaşaacağını vurgulamıştır (DBYKP, 1979, 655).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1985-1989

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BŞYKP) normal olarak, 1984 yılında başlaması gerekirken, bir yıl gecikmeli yürürlüğe konmuştur. BŞBYKP içeriğinde, ülkede kentleşme, erozyon ve afetlerden dolayı çevre kirliliği yaşandığı saptanmıştır (DPT, 1985, 171). BŞBYKP’nin konut kısmının ilke ve politikalar başlığı altında, önlem olarak birinci derece afet bölgelerinde bulunan köylere öncelik verileceğini belirtmiştir. Planda, köy konutlarının düzeltilmesine/ iyileştirilmesine yönelik eğitim, uygulama ve özendirme faaliyetleri hızlandırılarak yürütülecek, köy yaşam biçimine uygun ve gelişmelere açık köy konutu tipleri geliştirilmesi saptaması yapılmıştır. Bu plan, birinci derecede afete uğrayacak bölgelerde yer alan köylere öncelik vermeyi plan kapsamına almıştır. Planda köy yaşam biçimine uygun ve gelişmelere açık köy konut tipi geliştirilmesi planlanmıştır. BŞBYKP’ni, kır konutları ölçülerinin (standartlarının) yükseltilmesi, afetlere dayanıklılığın artırılması için, öncelikle birinci derece yersarsıntısı bölgelerinden başlamak üzere eğitim ve uygulama çalışmalarına hız verileceğini belirtmiştir (DPT, 1985, 260). Planda, kamu konut uygulamalarında mesleki gereksinimler dikkate alınarak hızlı proje ve almaşık yardım yöntemleri geliştirilmesine yer verilmiştir. Böylece, plan afetlerin oluşu anında eşgüdümü sağlayarak müdahale yapabilecek etkin ve acil yardım kuruluşunun oluşumunu öngörmektedir. BŞBYKP döneminde, imar yasası değişmiş ve 03.05.1985 tarih ve 3194 sayılı “İmar Yasası” yürürlüğe girmiştir. Bu plan döneminde, 1984 yılı dahil büyüklükleri %6- %6.9 arasında değişen Erzurum- Balkaya (18. 09. 1984), Malatya-Sürgü (06. 06. 1986) ve Kars-Akyaka (07. 12. 1988) yersarsıntıları olmuştur. Yersarsıntısı olan bu üç yerleşim yerinde toplam 8 kişi yaşamını yitirmiştir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003, 47).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı:1990-1994

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (ABYKP), fiziksel, toplumsal ve ekonomik olarak insan sağlığı üzerindeki riskleri gidermek, bireylere sağlık bilinci kazandırmak için çalışmaların yapılacağını belirtmiştir. İnsan, doğa ve teknoloji arasındaki yarış sonucu ortaya çıkan afetlerin olumsuz etkilerinin azaltılabilmesi için koruma, ağaçlandırma, gençleştirme, erozyon denetimi ve mera iyileştirilmesi, ormanların yangınlara karşı korunabilmesi için alınan önlemlerin yoğunlaştırılması, orman peyzajı ile doğal değerlerin korunması temel alınarak gerekli çalışmalar plan döneminde yapılması

hedeflenmiştir. Bu plan maden işletmelerinde, doğal çevrenin tahribinin önlenmesi ve bozulan çevrenin onarılması için gerekli önlemlerin alınmasının sağlanacağı yönetsel ve yasal düzenlemeler getirileceğini öngörmektedir. Bütün ekonomik politikalarda çevre boyutunun dikkate alınması temel ilkesini benimseyen bu kalkınma planı, her türlü yerleşme kademelenmesinde fiziki planlara uyulacağını belirtmiştir. Planda, yersarsıntısı bölgelerinde sarsıntıya dayanıklı bina yapım teknolojilerinin kullanılmasının sağlanacağı, denetim sisteminin geliştirileceği, konutların yapım ve kullanımında yerel malzemelerin değerlendirileceği, iklim koşullarının dikkate alınacağı ve savurganlığın azaltılacağı belirtilmiştir (DPT,1989, 317). Plan döneminde, her yıl yenileme gereksiniminden dolayı 70 bin, afet konutları olarak birikmiş 5000 konutla birlikte toplam bir milyon 838 bin yeni konuta gereksinim olacağı saptanmıştır. Her yıl yenileme gereksiniminden doğan konut kestirimi toplamına afetler nedeniyle ortaya çıkacak konut gereksinimi de dahil edilmiştir. Bunun dışında onarılamaz durumda bulunan 600 bin köy konutunun yenilenmesi gerektiği de planda belirtilmiştir (DPT, 1989, 316). Altıncı Kalkınma Planı döneminde, 13.03.1992 tarihinde (Erzincan) 6.8 büyüklüğünde (Richter) bir yersarsıntısı olmuş ve 653 kişi yaşamını yitirmiş, 3850 insanda yaralanmıştır. Kalkınma planında, getirilmesinden söz edilen yeni bir yapı denetim sistemi geliştirilememiş, yapılarda yerel malzeme yerine standart dışı yapı malzemesi kullanımı önlenememiştir (DPT, 2000, 11-12).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1996-2000

DBYKP'nin, 1978 yılında başlatılması gerekirken 1979 yılında uygulamaya konulması gibi, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı da 1995 yılında başlaması gerekirken, bir yıl gecikmeli olarak 1996 yılında uygulamaya konmuştur.

Genel olarak sanayinin, ticaretin ve hizmet kesimlerinin anakentlerde (metropollerde) yoğunlaşması ile bu kentlerin aşırı nüfus birikimine neden olduğu planda belirtilmiştir. Aşırı nüfus birikimine neden olan göç olgusu; bu kentlerin özeklerinde işsizlik sorununun artmasına, konut, altyapı, sağlık, yerleşim, eğitim, çevre, kent içi ulaşım ve güvenlik sorunlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Doğanın, kültür ve doğa varlıklarının yıkımını en az düzeye indirmek için sürdürülebilir kalkınma anlayışının temel alınacağı, bu amaçla yerel kaynakların harekete geçirileceği bir bölge kalkınma yaklaşımının geliştirileceğini YBYKP belirtmiştir. Plan, doğal afet zararlarının azaltılması konusunda önlemler getirileceğini vurgulamıştır (YBYKP, 1995, 176). YBYKP'ni,

yerleşimlerin planlanmasında, planlama-uygulama- denetim süreci bütünleştirici ve yönlendirici bir boyutta yeniden düzenleneceğine yer vermiştir. Kent planlamasında yeni teknolojilerin kullanımı, kentlerde altyapının geliştirilmesi, konut ve altyapının bir bütün olarak değerlendirileceği açıklanmış ve vurgulanmıştır.

Ülkede, doğal afetlerin önlenmesi, zararların azaltılması ve afet riskinin en az düzeye indirilmesi için gerekli önlemlerin alınacağına planda yer verilmiştir (YBYKP, 1995, 180-181). Kentlerde fiziki plan çalışmalarına yeterli ölçüde öncelik verilmemiş olmasından dolayı kaçak yapılaşma artmıştır. Bu kaçak yapılaşmanın önlenmesi için konut teknolojisindeki gelişmeler desteklenerek yaygınlaştırılacağı imar, afet ve yerleşimle ilgili yasalarda yeniden düzenleme ya da değişiklik yapılacağını belirtmiştir. Plan, imar planlama uygulaması sürecinde yaşanan çok başlıklı yetki çatışmasını önlemek amacıyla, özek ve yerel yönetimleri arasında görev dağılımında denge ilkesini benimsemiştir. 3194 sayılı İmar Yasası, risk yönetimi kavramına yer verilmeksizin, doğal afetler hiç dikkate alınmadan, normal yapılar için hazırlanmış bir yasadır. Doğal yıkım olgusuyla İmar ve planlama olguları arasında bağ kurmayı zorunlu gören bir yasal düzenlemeye olan gereksinim her zaman var olmuştur (Keleş ve Mengi, 2019, 162). Başka bir anlatımla, belirtilen konularda yetersizliği uygulamada görülen 3194 sayılı İmar Yasasında gerekli değişikliklerin yapılacağı planda açık olarak saptamıştır. İmar planlamasının, çağdaş teknolojiler sayesinde, daha esnek ve daha kısa sürede gerçekleştirilmesini sağlamak için; planları yapan, yaptıran ve planlara karşı hareket edenlerin sorumluluklarını, uygulanacak yaptırımları açıklıkla ortaya koyabilmek amaçlarıyla 03.05.1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Yasası’nın yeniden düzenlenmesine gereksinim bulunduğunu belirtmiştir (YBYKP, 1995, 182). Plan’da, afetlerle ilgili 7269 sayılı kanunun yeniden düzenleneceği belirtilmiştir. Planda, kentsel yerleşimlerde yeni gecekonduların oluşumlarına olanak verilmeyeceğine, anakentler çevresinde bulunan gecekonduların yasal konut durumuna dönüştürülebilmesinin sağlanarak yaratılan rantın kamuya aktarılabilmesi için kentsel yenilemeye olanak tanınacağı belirtilmiştir. Kent yönetimlerinin (belediyeler) arsa sağlaması için 775 sayılı “Gecekondular Yasasında” değişikliklerin yapılacağı, özeksel yönetim ile yerel yönetimler arasında eşgüdüm sağlanarak gerekli işlemlerin yürütüleceğine yer verilmiştir.

Orman yangınlarını önlemekte, etkili bir savaşım yürütebilmek için; başta orman itfaiyesi olmak üzere gerekli olan araç- gereçlerin kullanımlarının artırılacağına; erken haber alma, ulaşım, haberleşme sistemlerinin geliştirile-

ceğine, ağaçlandırma çalışmalarında yangına karşı dayanıklı türlerle karışık ormanlar kurulacağına, ormanın ve çevrenin korunmasının temel alınacağına planda yer verilmiştir. Ayrıca, çölleşme, sel felaketleri, toprak kayması, toprak aşınımı, çığ düşmesi gibi afetlerin önlenebileceği, sürdürülebilir kalkınmada büyük rol oynayan bitki-toprak-su kaynaklarının dengesinin bozulmadan kullanılacağı, iyileştirileceği ve korunacağı, halkın ormanın önemi konusunda aydınlatılacağı, sürekli eğitilmesinin esas alınacağı planda vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, YBYKP'de orman köylüsünün toplumsal gönenc düzeyini yükseltmek ve ormanları daha etkin korumak ve geliştirmek hedefi doğrultusunda özel orman kurma, toplum ormancılığı faaliyetlerinin destekleneceği belirtilmiştir. Orman, YBYKP'nin döneminde, biri bu planın hazırlık döneminde (01.10.1995 tarih, 6.0 büyüklüğünde Dinar yersarsıntısı) olmak üzere beş yerleşim yerinde yersarsıntısı olmuştur. Yersarsıntısının olduğu yerleşim yerleri: Çorum-Amasya (14.08.1996 tarih ve 5.4 büyüklüğünde), Adana-Ceyhan (27.06.1998 tarih ve 6.3 büyüklüğünde), Kocaeli-Yalova (17.08.1999 tarih ve 7.4 büyüklüğünde), Bolu-Düzce (12.11.1999 tarih ve 7.2 büyüklüğünde) olan yersarsıntılarınıdır. Bu yersarsıntılarında toplam 17905 insan yaşamını yitirmiştir (Özey, 2006, 35).

Kalkınma planları, ilk kalkınma planından YBYKP'na kadar, doğrudan bir afetler yönetimi başlığı altında; genel yaşamı etkileyen yıkım olayları nedeniyle, önce, sonra alınacak önlemlere, yapılacak işlemlere, uygulanacak politikalar ve stratejilere ilişkin hizmetlerin neler olduğu konularında bir başlık da toplanmış bilgilere yer verilmemiştir. Birinci kalkınma planından YBYKP'na kadar, afetlerle ilgili kimi açıklamalara, yasal düzenlemelerin yapılmasına ve değerlendirmelere ilgili konular içerisinde serpiştirilerek açıklamalar yapılmıştır. YBYKP'nu, önceki kalkınma planlarına göre afetlerle ilgili konulara plan içinde serpiştirilmiş olsa da daha geniş yer vermiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (SBYKP), önceki yedi plandan farklı olarak IX. Bölümünde "Kamu Hizmetlerinde etkinliğin Arttırılması" başlığının alt başlığı olarak "Doğal Afetlere" ayrı yer vermiştir. SBYKP'nin hazırlanmasından önce, 1992 Erzincan, 1995 Dinar, 1998 Ceyhan, 1999 Marmara ve Bolu-Düzce yersarsıntıları kentlere ve sanayi bölgelerine zarar vermiş, ülke ekonomisini ve yerel toplumları önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'de (1991-2000) yılları arasında olan afetler değerlendirildiğinde, yapıların gelişmiş ülkelerin aksine büyük hasara uğradığı ve önemli can ve mal kayıplarına neden olduğu belirlenmiştir. İmar planları ilkelerine

uyulmama, mühendislik ve yapı kusurları, denetimin olmaması ve toplumdaki bilinç eksikliğinin bu aşırı hasarların önemli nedenlerinden olduğu söylenebilir.

Kocaeli ve Bolu, Düzce yersarsıntıları sonucunda yaşanan kentleşme- yapılaşma sorunları, afetlere yönelik planlama sürecinin bir sistem bütünü içinde tasarlanması, ilgili yasaların özellikle imar yasının yeniden ele alınması gerekliliğini göstermiştir. Çıkarılan imar affi yasalarının, çarpık yapılaşmaya ve afete dayanıklı olmayan yerleşimlere yol açtığı görülmektedir. Yer seçimi ve zemin mühendisliği konuları ile üst yapı tasarımı afetlere karşı korunabilmemiz için oldukça önemlidir. Projeli yapılarda bile önemli yanlışlıkların yapıldığı ve projelerde afet olasılığının gözardı edildiği yaygın olarak rastlanılmaktadır.

Marmara Depremi sonucunda 7269 sayılı afet yasasında kimi düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, afet öncesi, afet anı ve afet sonrası yapılması gerekenlere ilişkin planlama-uygulama-denetim bütünlüğünü sağlayacak, kamu sorumluluğunu bozulan teknik ve toplumsal altyapı ile sınırlandırarak ek yasal düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır. Afet yönetmeliği yirmi beş yıldır yürürlükte olmasına karşın, denetim sisteminin yetersizliği ve uygulayıcıların bilinçsizliği nedeniyle bu yönetmelik tam anlamıyla uygulanamamaktadır. Planda, daha önceki planlarda doğal afet zamanlarında etkili ve kapsamlı bir afet yönetim sistemi oluşturulmadığı ve genellikle afet sonrası yaraları sarma yaklaşımının benimsendiği belirtilmiştir. Bu yüzden afetlerde can ve mal kaybının yanı sıra, ekonomik, toplumsal ve psikolojik zararların azaltılması hiçbir zaman sağlanamamıştır. SBYKP ‘da, halkın afetlere her zaman hazırlıklı olması, oturdukları yapıların afetlere karşı güvenli olması gerekliliğini yapımcıdan istemeğe hakları olduğunu ve herhangi bir kusur halinde hesap sorabileceklerini bilmemesi vurgulanmıştır. Gerçekte halk, afet olaylarında üstesinden gelebileceği işleri yerine getirmediği gibi, tüm sorunların çözümünü devletten beklemektedir.

Bu durumun değişebilmesi için halkın afetler konusunda eğitimine önem verilmelidir. Halk eğitimi, sorunları çözmek, gereksinmelerini gidermek üzere bireylere, kümelere çeşitli yollardan yardım etmektedir (Geray, 1978, 32). Halk eğitimi çalışmaları, toplumsal etik kurallarını da kapsayacak biçimde sürdürülmelidir.

Yersarsıntısı tehlikesinin yüksek olduğu yerlerden başlayarak yapıların yersarsıntısına dayanımı sistematik bir biçimde değerlendirilmeli ve güçlendirilmelidir. İmar planlarının ilke ve yöntemlerinin afete duyarlı niteliğe kavuşturulması amacıyla etkin mekanizmalar geliştirilmelidir. Belirtilen

kurallara aykırı uygulama yapan sorumlular ve bunlara uygulanacak yaptırımların yeniden düzenleneceği planda belirtilmiştir.

Afet sırasında ve öncesinde; afetin neden olduğu ekonomik, toplumsal ve psikolojik hasarların giderilmesini sağlayan ve mevcut hukuksal ve kurumsal yapı ile uyumlu, "Ulusal Olağanüstü Hal Planı" çalışmalarını da içeren bir afet yönetim sistemi oluşturulacağını plan benimsemiştir.

Kimi hukuksal ve kurumsal düzenlemeler; planın başlıca konuları arasındadır. Afetler konusunda özeksels eşgüdümü etkin hale getirmek üzere kurulmuş olan Türkiye Acil Durum Yönetim Kurumuna işlerlik kazandırmak için gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir. Bunlardan kimileri;

SBYKP'nın da mühendislerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen "Mühendislik ve Mimarlık Yasası" ile meslek odalarının görev ve yetkilerini belirleyen TMMOB Birliği Yasası yeniden düzenlenerek Yetkin Mühendislik kavramının getirilmesi, sağlıklı bir yapı denetim sistemi ile kuralara aykırı uygulama yapanların sorumluluklarının ve bunlara uygulanacak yaptırımların düzenlenmesi belirtilmiştir (TMMOB, 1999).

İmar Yasası, Belediyeler Kanunu ile Anakent Belediye Yasası (5216 sayılı yasa), ile sağlıklı bir yapı denetim sistemi getirilecek, yerel yönetimlerin afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi, zararlarının azaltılması konusundaki görev yetki ve sorumluluklarını düzenleyecek biçimde yeniden ele alınacaktır. Afet Yönetmeliğinin depremle ilgili koşullarının bilinçli ve eksiksiz olarak uygulanması, planda öngörülmektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı: 2007-2013

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (DKP), küreselleşme olgusunun, ülkelerin toplumsal ve ekonomik her alanında etkili olduğu, risklerin arttığı bir dönemde yedi yıllık bir süreyi (2007-2013) kapsayacak biçimde hazırlanmıştır. Bu kalkınma planı, afet risklerinin azaltılması, afet öncesi ve sonrası hazırlıklar yapılması ve ilk yardım konularına oldukça sınırlı bir yer vermiştir. DKP'nin, afetlere sınırlı yer vermesinde SBYKP'nın etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü SBYKP'nu afetlere oldukça geniş yer vermiştir. DKP'nu, afet yönetiminin kurumsal, yönetsel ve yasal açıdan bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla kurumlar arası yetik ve sorumlulukların rasyonelleştirilmesini benimsemiş, başta afet yönetimi olmak üzere kimi sektörel ve izleksel (tematik) alanlarda kamu kurum ve kuruluşları arasında yetki ve görev karmaşasının olduğu saptanmıştır (DKP, 2006, 57). Doğal orman ekosistemini; öncelikle yangınlara, zararlılara, başka faktörlere karşı korumak, çölleşme ve toplum sağlığını dikkate alarak havza temelinde endüstriyel,

toprak koruma ağaçlandırma, esenlendirme (rehabilitasyon) çalışmaları, kent ormancılığı, tarım ormancılığı yapılmasıyla toprakların daha iyi korunması ve değerlendirilmesi, bu konularda toplumun eğitime, bilinçlendirilmesine plan yer vermiştir. Orta Vadeli Programlarda ve Yıllık Programlarda Afet Riski Yönetimi; üçer yıllık dönemler için 2006 yılından beri hazırlanan Orta Vadeli Programlarda (OVP) temel sorun alanlarına ilişkin siyasalar geliştirilmiş ve kimi önlemler alındığını belirtmiştir. İzlencelerde, afet öncesi, afet anı ve sonrasını kapsayan afet yönetiminin bütüncül bir sisteme kavuşturulması, için ilgili kurumların arasında çakışan yetki ve sorumlulukların giderilmesi var olan yasaların gözden geçirilmesi, kent planlaması, yapı inşasında afet güvenliğinin geliştirilmesi, imar ve yapılaşma sürecinin denetimi sağlanarak, sorumluluk, bunun yanı sıra cezaların netleştirilmesi, “Zorunlu Deprem Sigortası’nın bütün ülke, afet türlerini ve yapıları kapsayacak biçimde geliştirilmesi konularına ilişkin önlemler planında yer almıştır. Bunun yanı sıra “Yıllık İzlencelerde” de yine OVP’lerde yer alan konulara yer verilmiştir. Afet riskli alanlarda, sakıncalı ve riskli yapıların saptanması, bunların yenilenmesi konusunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2012 yılında görevlendirilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı: 2014-2018

Onuncu Kalkınma Planı (OKP), “Yaşanabilir mekanlar, Sürdürülebilir Çevre” ana başlığı içinde ilk kez “Afet Yönetimi “ ifadesini kullanan kalkınma planıdır. OKP’ni, afet yönetimine doğrudan ve dolaylı olarak oldukça geniş yer vermiştir. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde, iklim değişikliği ve çevre sorunlarına duyarlı politikaların yürütüleceğini öngörmüştür. OKP döneminde, kurumsal yapının, mevzuat ve standartlar geliştirilmesi; afet zararlarının en az düzeye indirilmesi amacıyla kurumsal ve yasal düzenlemelerin yanı sıra kamuoyunda farkındalık oluşturulmasına önem verileceği belirtilmiştir (OKP, 2013, 25). Plan’da, kaçak yapılaşma, gecekondulaşmanın azaltılmasının; kentlerde toplumsal ve ekonomik gereksinimlerin karşılanması, doğal afet kaynaklı risklerin en az düzeye indirilmesi yönünde var olan kent dokusunun yenilenmesi daha çok ağırlık kazanmıştır. OKP döneminde önemli bir kuraklık yaşandığından dolayı tarım kesiminde tarımın gayri safi ulusal gelir içindeki payının azaldığı saptanmıştır. Orman yangınlarını önlemek için, savaşım kapasitesi artırılacağı, zararlı böcek ve hastalıklarla savaşımında kimyasal yöntemlerin azaltılması yoluna gidileceği, biyolojik savaşım yöntemine ağırlık verildiği planda belirtilmektedir. OKP’de, orman yangınları ile hastalık ve zararlılara karşı

savaşım kapasitesi genişletileceğini, ağaçlandırma çalışmaları ve esenlendirme faaliyetlerinin hızlandırılacağına; ormanların ekonomik, toplumsal ve ekolojik işlevlerini gözeterek planlama anlayışının benimseneceğine; kentlerde, aşırı ve niteliksiz büyüme, barınma, yoğun trafik, güvenlik, altyapı, toplumsal uyum ve çevre sorunlarının önemini koruduğuna planda işaret edilmiştir (OKP, 2013, 117). Bilim insanlarının araştırmalarına göre afetlerin sıklığı iklim değişikliğinin bir sonucu olarak artmış ve etkileri çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Plan'da, Türkiye'de afet yönetimi ve afet öncesi risk azaltılmasına yönelik önlemlerde kimi ilerlemeler sağlanmış olmakla birlikte, bütünlük afet tehlike ve risk haritalarının hazırlanarak yerleşme düzeni ile imar planlaması süreçlerine dahil edilmesine duyulan gereksinimin sürmekte olduğu belirtilmiştir. Daha önce uygulanmış planlarda belirtildiği gibi OKP'de İmar planlama sisteminin yapısal ve işlevsel sorunları nedeniyle, planlı mekânsal gelişme sürecinde aksaklıkların yaşandığı üzerinde durulmuştur. Plan'da, kent imar planlama sürecinde, yönetimlerin uygulamalarını yönlendirecek, ilke, kural ve standartlar ile etkili bir izleme, denetleme sisteminin geliştirilmesi önemini koruduğu, bu planlama sisteminin yapısal ve işlevsel sorunları nedeniyle mekânsal gelişme sürecinde kimi aksaklıkların yaşandığı belirtilmiştir. OKP'nü Aşırı değer atışı beklentisi, yeni imara açılacak alanların, imar haklarının artırılmasına yönelik istemleri tetikleyeceğinden dolayı, bu istemlerin dayanıksız, yaşam niteliği düşük, afet riski yüksek kentsel dokuların ortaya çıkmasına, kentlerin özgün dokusunun bozulmasına; kentiçi ulaşımın, kent altyapısının ve kentin ortak kullanım alanlarının yetersizliğine neden olabileceği saptaması yapılmıştır.

OKP, afetlere ilişkin amaç, hedef ve politikaları şöyle açıklamıştır: Ülkenin coğrafi koşullarına, kent-kır ayrımına, tarihi, kültürel, çevresel değerlerine uygun; insan ve toplum gereksinimlerine yanıt veren, daha geniş ortak kullanım alanlarına sahip, üst standartlarda yaşanabilir mekânların sağlanması afetlere karşı toplumsal direncin, bilinç düzeyinin artırılması; yersarsıntılarında dayanıklı ve güvenli yerleşimler oluşturulması temel amaç olarak planda belirtilmiştir.

Plan, afet riski taşıyan alanlar başta olmak üzere, ortak kullanım alanlarında yarar sağlayan, değer üreten, ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı yapacak olan, mekân ve yaşam niteliğini yaygın biçimde artıran projelere öncelik verileceğini belirtmiştir. Plan, afet sonrası müdahaleye yönelik politikalar yerine, afet öncesi risk azaltmaya yönelik politikaların geliştirilmesi, uygulanmasını, risk azaltmaya yönelik hazırlık çalışmalarının iyileştirilmesi ile ilgili görev yapan kurumlar arasında işbirliği ve eşgüdümün sağlanması

üzerinde durmuştur. Bu amaç için, AFAD ve İl Özel Yönetimlerine bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri oluşturulmuştur. DKP döneminde çıkarılmış olan 16.05.2012 tarihli ve 6306 sayılı yasa ile 09.05.2012 tarihli ve 6305 sayılı yasanın uygulama alanının genişletileceği belirtilmiştir. Afet yönetiminin, yasal ve kurumsal yapısının gözden geçirileceği, kamu kurumları ile STK’lar arasında etkin ve güvenli bilgi iletişimi, eşgüdüm sisteminin güçlendirilmesinin sağlanacağı vurgulanmıştır. Plan döneminde, afetler konusunda risk azaltma, hazırlık müdahale ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarının bir bütünlük içinde yürütülebilmesi için kılavuz olarak kullanılacak “Ulusal Afet Stratejisi” nin hazırlık çalışmaları sürdürülmekte olup, bu kapsamda “Ulusal Deprem stratejisi ve Eylem Planı” ile “Ulusal Afet ve Acil Durum Müdahale Planı” hazırlanmıştır. Böylece, afetlerden doğacak riski azaltma, hazırlık, müdahale ve afet sonrası iyileştirme gibi çalışmaların bir bütünlük içinde yürütülmesinin sağlanacağı planda öngörülmektedir. Afet yönetiminin güçlendirilmesi için özetten yönetim ile yerel yönetimler arasında ilişkilerin güçlendirileceği belirtilmiştir.

Yüksek afet riskli alanlar, öncelikli olmak üzere yıkım risklerinin belirlenmesine ilişkin mikro bölgeleme çalışmaları tanımlanacak ve imar planlaması süreçlerinde ortaya çıkabilecek risklerin dikkate alınacağı belirtilmiştir. Her bölgenin, sosyo-ekonomik, fiziksel özelliklerine ve farklı afet türlerine göre değişen risk ve zarar azaltma çalışmaları hızlandırılacak, bunun için, bölgelerde afet yükü yüksek yerlerin afet sonrası iyileştirmeleri için planlar hazırlanacak, böylece afet risklerinin azaltılmasına yönelik uygulama mekanizmaları güçlendirilecektir. Afetlere hazırlık ve afet sonrası müdahalede toplum açısından özel önemi olan kuruluşlardan; hastane, okul, yurt ve benzeri ortak kullanım mekânları ile enerji, ulaşım, su, haberleşme gibi kritik altyapıların güçlendirilmesine öncelik verileceği planda belirtilmiştir. Yapı ve altyapı tesislerinin afetlere daha dayanıklı olarak inşa edilmesi sağlanacak, inşaatların denetimi bağımsız, yeterli, yetkili kişi ve kurumlar aracılığıyla güçlendirileceğine plan yer vermiştir. Afetlerde risk ve zararları azaltmak için, bölgelerin özellikleri, yerleşim yerlerinin seçiminde yüksek afet riskli alanların seçiminin yeğlenmemesine özen gösterilecektir. Yapıların denetlenmesi, afetlerde can ve mal kayıplarını, afet risklerini ve zararların ortadan kaldırmazsa da çok azaltır. Onuncu Kalkınma Planı, afetlere önceki planlardan daha geniş yer vermiştir. Ancak planda belirtilen konuların ne oranda gerçekleştirildiği, On Birinci Planda değerlendirilmiştir.

On Birinci Kalkınma Planı: 2019-2023

On birinci Kalkınma Planı (ONBKP), tıpkı OKP’i gibi afetlere ilişkin açıklamalarını ve saptamalarını “Afet Yönetimi” başlığı altında toplamıştır. ONBKP’ni, afetlere karşı toplumsal bilincin arttırılması dayanaklı, güvenilir yerleşim yerlerinin kurulması ve riskin azaltılarak afetlerin neden olabileceği can ve mal kaybının en az düzeye indirilmesini temel amacı olarak belirtmiştir.

Bölgelerin sosyo-ekonomik ve fiziksel özellikleri dikkate alınarak, ülke genelinde işbirliği faaliyetleri arttırılarak afet risk ve zarar azaltma çalışmalarına yönelik “Türkiye Afet Risk Azaltma Planı” hazırlanmasının yanı sıra il afet risk azaltma planlarının hazırlanacağı belirtilmiştir. Su kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı ile içeriğinde havza temelinde yapılan, strateji ve eylem planları bir bütünlük içinde uygulamaya konacak; su kaynaklarının etkin kullanımı, korunması amacıyla, havzalar için su planları tamamlanacaktır (ONBKP, 2019,163); ONBKP’de iklim değişikliklerine uyum sağlanması ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütüleceği belirtilmiştir.

Doğal afet sigortasının tüm doğal afet türlerini kapsayacak biçimde genişletilerek yaygınlaştırılması ile zorunlu deprem sigortası beyanı ve ödemesinin etkin bir şekilde izleneceği belirtilmiştir. İstanbul’da olması olası bir deprem sonrasında oluşabilecek can ve mal kaybının en az düzeyde tutulabilmesi için gerekli risk azaltma ve güçlendirme çalışmalarının sürdürülebileceğini ve ilin kritik altyapı tesislerinin afetlere karşı dayanıklılığının arttırılacağı belirtilmiştir (ONBKP, 2019, 171). Afetlere hazırlık ve afet sonrası müdahalede özel önem gerektiren hastane, okul, yurt gibi ortak kullanım mekânları ile enerji, ulaştırma, su ve haberleşme gibi kritik altyapıların güçlendirilmesine öncelik verilecek, kamu hizmet binalarının envanterinin çıkarılması, afetlere karşı güçlendirme çalışmaları sürdürülecektir. Afet sonrası iyileştirme planı hazırlanmasının usul ve esasları belirlenerek ulusal iyileştirme çerçevesi hazırlanarak güçlendirileceği saptaması yapılmıştır. Plan’da afetlere daha etkin müdahale için kesintisiz ve güvenli haberleşme altyapısı kurulmasına yönelik çalışmaların tamamlanacağı belirtilmiştir (ONBKP, 2019, 172). Afetlerin daha etkin yönetimi için coğrafi bilgi sistemleri üzerinde kurulan ve afet anında tüm kaynakları etkin bir şekilde yönetebilen karar destek mekanizması geliştirilecek, afet acil durumlara karşı toplumsal farkındalık arttırılacak ve yerel düzeyde afet yönetiminden sorumlu birimlerin kapasiteleri güçlendirilecektir.

Kalkınma Planlarının Afet Olaylarına Yaklaşımının Karşılaştırılması

Kalkınma planı, siyasal sürecin bir ögesi olarak görülmektedir. Bu nedenle planlama örgütü ile siyasal karar organları arasında güçlü bağlantı vardır. Konuya açıklık getirmesi bakımından burada kısaca siyasal parti ve ideolojinin ne olduğunun belirtilmesi yararlı olacaktır. Basit olarak siyasi partiler, modern politikanın baş organize edici ilkeleridir (Heywood, 2015, 319). Başka bir tanıma göre siyasal parti, belli bir siyasal program üzerinde birleşmiş insanların bu programı normal seçim yoluyla gerçekleştirme amacını güderek kurmuş oldukları bir topluluktur (Tunaya, 1980, 246). Her siyasal partinin ekonomik politikası ve siyasal ideolojisi vardır. Her parti, öteki partilerin yapısına benzemeyen, kendine özgü bir yapıya sahiptir (Duverger, 1974, 52). Siyasal partiler bir iktidar kurumudur. Bu partiler, ekonomik konuları işlemeleri ve toplumdaki sosyal sınıfların çıkarlarını gözetmeleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır (Daver, 1993, 227). İktidar kurumu olarak partilerin yürütme organı (hükümetle) yakın ilişkisi vardır. İdeoloji, siyasal alanda elde edilecek iktidarla belirli bir toplumsal düzenin gerçekleştirilmesini öngören düşünce akımıdır (İzveren, 1988, 103). Bir siyasal partiyi parti yapan ideolojisidir. Siyasal partinin, programı ideolojisinin tümünü kapsar (Tunaya, 1980, 292). Gerçekte bir siyasal parti, iktidarı kazanmak üzere organize olmuş insan kümesi olması nedeniyle, partinin temel ilkesi ideolojisidir. Kalkınma planlarında iktidar olan siyasal parti ya da partilerin etkinliği ve ağırlığı vardır. Sonuçta siyasal organ, karar verici ve planlama uygulayıcısıdır. Ülkemizde, bilimsel ve teknik ilkelere göre hazırlanmış gerçek planlama 27 Mayıs 1960 Askeri Devrimi döneminde yürürlüğe konan 1961 Anayasası “Ekonomik Hükümler” başlığı altında devlete kalkınma planları hazırlama görevi (Any. Mad. 41 ve 129) vermiştir. Bu anayasadan sonra yürürlüğe giren 2709 no’lu 1982 Anayasası aynı hükmü benimsemiş (Any.Mad.166) ama 2011 yılında yapılan bir değişiklik ile şu ek fıkra eklemiştir. Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla ekonomik ve sosyal konsey kurulur. Ekonomik ve sosyal konseyin kuruluş ve işleyişi yasa ilr düzenlenir. Böylece ekonomik ve toplumsal kalkınmamız, bilimsel verilere ve tekniklere dayanan bir planlama anlayışı içinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Deneme amaçlı ve uzun süreli plan dönemine geçişi kolaylaştırmak amacıyla ilk olarak “1962 Yıllık Geçici Planı” hazırlanmış ve uygulanmıştır. İzleyen yıllardan itibaren Türk ekonomisi ve toplumu, beşer yıllık kalkınma planları uygulanarak yönetilmiştir. Ekonomik planların zaman parçalarına ayrılması

yani, uygulama aşamaları için belirli sürelerin saptanması gerekir (Soysal, 1958, 17). Ülkemizin kalkınma planları beşer yıllık dönemlere ayrılmıştır. Ülkemizde 1960- 2023 döneminde uygulanan kalkınma planları, genellikle bir sosyo-ekonomik ve siyasal bunalım içinde ya da sonrasında hazırlanmıştır. Türkiye’de uygulanmış ve 2019-2023 döneminde uygulanan (ONBKP)’nu ile altmış yıllık planlı (1963-2023) dönemde, ülkenin içinde bulunduğu siyasal ortama, dünyada ki sosyo-ekonomik ve siyasal gelişmelere göre üç alt döneme ayırarak ele alınmıştır. Bu alt dönemler;

- 1960- 1980 Dönemi
- 1980- 2002 Dönemi
- 2002-2023 Dönemi

1960-1980 Dönemi: 27 Mayıs 1960 -1961 askeri müdahale dönemi politik sistemi, geçici bir süre kesintiye uğratmış ve kısa süreli iki askeri hükümet (30 Mayıs 1960-20 Kasım 1961 arası I. ve II. C. Gürsel Askeri Hükümeti) ülkeyi yönetmiştir. 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan “Genel Seçimler” ile normal siyasi süreç başlamıştır. Genel Seçimlerde hiçbir siyasi parti çoğunluğu sağlayamamış, ideolojileri farklı partilerden olan Türkiye’de ilk koalisyon hükümetleri dönemi başlamıştır. İlk koalisyon hükümeti 25 Kasım 1962’de kurulmuştur. Kalkınma planı uygulamasına, yukarıda belirtildiği gibi, 1962 yılı geçiş yılı planı (ya da programı) bir tarafa bırakılırsa, 1963-1980 döneminde beşer yıllık dört planı uygulanmıştır.

Bu kalkınma planları ile ülkemizde özellikle ithal ikameci politikalar uygulanmıştır. Bu dönemde uygulanan dört planın kimi ortak özellikleri vardır. Her şeyden önce genel denge anlayışına dayalı oldukça kapsamlı kalkınma planları niteliğinde olmalarıdır (DPT, 2002, 8). Kalkınma planlarının kimilerinde belirtilen hedef ve stratejilerinden uzaklaşmış olmasına karşın, ekonomi devlet ve özel kesimlerin yan yana bulunduğu karma bir ekonomi özelliği taşıdıkları görülmektedir. Kalkınma planlarında, ülkenin nüfus artış hızı dikkate alınarak Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) hızı % 7 (ÜBYK %7.9, DBYKP %8.2) dolaylarında saptanmıştır. Bu planlarda: Ekonominin sürükleyici kesimi olması nedeniyle sanayi kesimine öncelik verilmiştir. Planlar, ithal ikamesi yoluyla sanayileşme stratejisine uygun olarak hazırlanmışlardır. Ancak, bu 20 yıllık dönemde yurtiçi ve yurtdışı olayların etkisi ile ekonomik, toplumsal ve siyasal acı olaylar yaşanmıştır. Türkiye ağır ekonomik sorunlarla ve siyasal yaşamı da etkileyen bunalımlarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkeyi karanlığa sürükleyen, 12 Eylül 1980 askeri rejimi ve bu yönetimle işbirliği yapan, fırsattan yararlanmaya çalışan sivilin işbirliği

ortaya çıkan sorunlarla yakından bağlantılıdır. Bu 20 yıllık dönemde beş genel, bir ara seçim yapılmıştır. Yapılan genel seçimlerde sadece bir siyasal parti tek başına iktidar olmuş, kendi ideolojisine ve ekonomik anlayışına göre kalkınma planı hazırlamıştır (İBYKP; 1968-1972 dönemi). Bu siyasal parti (Adalet Partisi), kendi ideolojisine göre hazırlamış olduğu kalkınma planının son iki yılını tamamlamadan iktidardan ayrılmıştır. Uygulanan dört kalkınma planı, 13 hükümet tarafından uygulanmıştır. Bu hükümetlerden ikisi TBMM’den güvenoyu almamış hükümet (Sadi Irmak hükümeti “17 Kasım 1974- 31 Mart 1975: Bülent Ecevit hükümeti 21 Haziran 1977- 21 Temmuz 1977), birisi de askeri (Bülend Ulusu hükümeti; 20 Eylül 1980-13 Aralık 1983) hükümettir. Beş başbakanın oluşturduğu koalisyon hükümetlerinde ideolojileri farklı 10 siyasi parti sorumluluk üstlenmiştir. Bu dönemde ekonomik ve toplumsal olarak yaşanan önemli olaylardan biri, 1970 yılında devalüasyonun yapılmış olması ile TL’nin satın alma gücü düşürülmüştür. Mevcut hükümetin, anayasanın öngördüğü reformları yapmadığı gerekçesiyle 12 Mart 1971’de askeri muhtıra ile hükümet istifa ettirilmiştir. İzleyen zamanda kurulan üç olağanüstü hükümet, ülkede yaşanan siyasal istikrarsızlık ve kimi anarşik olaylarla uğraşmış, olayların üstesinden gelebilmek için sıkıyönetim uygulamıştır. Yürürlükteki plan uygulaması saptanan hedef ve stratejilerinden uzaklaşmıştır. DBYKP’ni, ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalım döneminde yaşanan olaylar nedeniyle 1978 yılında başlayacağına bir yıl gecikmeyle 1979 yılında uygulamaya konmuştur. Bu kalkınma planı, GSMH’nın büyüme hızının 8,2 olacağını öngörmesine karşın gerçekleşme 1,7 dolaylarındadır. Yirmi yıllık dönemi kapsaya bu dört plan, doğal olarak birbirinin uzantısıdır. Son iki plan döneminde iki kez (14 Ekim 1973 ve 5 Haziran 1977) “Genel Seçim” yapılmış, tek başına hiçbir siyasal parti iktidar olamamıştır. Bu planlar ideolojileri farklı partilerden oluşan dokuz koalisyon hükümetlerince uygulanmıştır. Planlı kalkınmanın ilk 20 yılında yurt içi ve yurtdışı ekonomik ve siyasal olaylar yaşanmıştır. Özellikle, dünyada 1973 yılında petrol fiyatlarının yükselmesi, Kıbrıs Adasında 1963’de başlayan toplumlararası çatışmaların sürmesi sonucu 1974’de Türkiye’nin “Barış Harekatını” başlatması, Ege Denizi Adalarına ilişkin Yunanistan ile yaşanan sorunlar, kıta sahası sorunu, ABD Kongresi’nin Türkiye’ye ambargo uygulama kararı alması ve 5 Şubat 1975’de silah ambargosunun uygulamaya başlamış olması, haşhaş ekim yasağı, yurtiçinde yaşanan anarşik olaylar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilan edilmesi yaşanan önemli olaylardır. Dönemin en acı olanı ekonomide istikrarı sağlamak için 24 Ocak kararlarıdır. 24 Ocak 1980 istikrar kararları, Türkiye Cumhuri-

yeti tarihinde salt ekonomik niteliği çok aşan önemli bir kırılma noktasıdır (Oran, 2002, 665).

24 Ocak 1980 kararları ancak askeri bir rejim gücü ile uygulanması olanağı gerektiren kararlardır. Bu kararlar Türkiye ekonomisinde bir yapı değişimini amaçlamak için alınan kararlardır. 24 Ocak kararlarının, ülke ekonomisinde kimi dengeler kurma ve ülkenin sıkıntı çektiği döviz açığını kapatma gibi amaçları olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca bu kararlar doğrultusunda; iç ve dış çevrelerde rekabetin işlerlik kazanması, özel girişime dayalı bir piyasa ekonomisi ile giderek uluslararası işbölümüne uyum sağlanması, devlet kesimi alanını daraltacak, iç pazara dönük "ithal ikamesi" modeli yerine dışsatıma yönelik sanayileşme modelinin uygulanması, piyasa fiyatı denetiminin olanaklar ölçüsünde kaldırılması, kamu kesiminde üretilen temel mallara uygulanan desteklerin (sübvansyonların) kaldırılması, kamu girişimlerinin özelleştirilmesi, yabancı sermayenin ülkeye girişinin özendirilmesi gibi uygulamalar amaçlanmıştır. Kısaca, 24 Ocak 1980 Kararları, öncelikle ekonomide denge ve durağanlık(istikrar) arayışının topluma dayattığı kararlardır. 12 Eylül Askeri yönetimi, alınan bu kararları uygulamıştır, siyasi partileri kapatarak 7 Kasım 1983 tarihine kadar çok baskıcı bir yönetim uygulamış.

1980-2002 Dönemi: Askeri yönetim genel seçimlere girmek için başvuruda bulunan birçok siyasi partiyi veto etmiş, kuruluşuna izin vermemiştir. Sadece üç siyasal parti (Anavatan Partisi (ANAP), Halkçı Parti ve Milliyetçi Demokrasi Partisi) seçimlere girmiştir. Anavatan Partisi tek başına çoğunluğu sağlayarak iktidara olmuştur. Bu siyasal Parti, 13 Aralık 1983 – 20 Kasım 1991 tarihleri arasında dört kez hükümet olmuş ve 1985-1989 (BBYKP), 1990-1994 (ABYKP) dönemini kapsayan iki kalkınma planı hazırlamıştır. Kalkınma planlarında özel kesimin gelişmesine ve yap-işlet-devret modeline önem verilmiştir. Bu kalkınma planlarını kendi ekonomik politikası ve ideolojisine göre hazırlamış, serbest piyasa ekonomi kuralları doğrultusunda uygulamalarını kesintisiz yapmıştır. Bu kalkınma planlarında afetlere ilişki sınırlı yer verilmiştir. Ancak, bu partinin tek başına kurduğu hükümetlerden sonra, TBMM'den güvenoyu alamayan hükümet (5 Ekim 1995-30 Ekim 1995) dışında ideolojileri farklı 8 koalisyon hükümeti kurulmuştur. Koalisyon hükümetlerine katılan partiler 1996-2000 dönemini kapsayan YBYKP ilkelerini uygulama yerine kendi programlarında yer verdikleri ekonomik politika ve ideolojilerine uygun uygulamalar yapmışlardır. Bu kalkınma planı, afet olaylarına yönelik ilkelere önceki uygulanan 6 kalkınma planından daha geniş yer vermiştir. Fakat 17 Ağustos 1999 büyük Mar-

mara Depreminde alınan önlemler çok yetersiz kalmıştır. Resmi açıklamalara göre Marmara depreminde 18.373 insan yaşamını yitirmiş, 48.901 insan yaralanmış, 5.840 insan da kaybolmuştur. Aradan geçen 23 yıl gibi uzun süre içerisinde kimi çalışmalar yürütülmüştür. Fakat bölgede depremin yarattığı yaralar sarılamamış, bu süre içinde bir eylem planı yaşama geçirilememiştir. 1980- 2002 döneminde yaşanan önemli olaylardan biride 1984 yılından itibaren Türkiye’nin karşılaştığı terör olaylarıdır. Bu olaylarda ülkemiz can ve mal kayıplarına uğramıştır. Ayrıca, 5 Nisan 1994 ve 2001 ekonomik krizler yaşanmıştır. Böyle yurtiçi ve yurtdışı olayların yaşandığı bir ortamda kalkınma planlarını hedef ve stratejilerinde önemli sapmalar olmuştur. YBYKP’da afet olaylarına karşı önlemlerin alınacağı konusuna önceki planlardan daha çok üzerinde durulmuş olmasına karşın uygulamalarda gecikmeler yaşanmıştır.

2002-2023 Dönemi: Türkiye’de planlı dönemin başlamasının üzerinden 60 yıl (1963-2023) geçmiştir. Bu 60 yılın üçte birini (1/3), 3 Kasım 2002 genel seçimler sonucunda çoğunluğu sağlayarak tek başına Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidar olmuştur. AKP, siyasal tarihimizde kuruluşu ile iktidara gelişi arasında en az zaman geçen, rekor hızla iktidara gelen bir parti olmuştur. Bir partinin kuruluşundan sadece on beş ay gibi bir süre sonra iktidara gelişi dünyada da benzeri çok bulunmayan bir olaydır (Timur, 2014, 15). Bu siyasal partinin 21 yıllık iktidarında, toplumsal, ekinsel, ekonomik ve siyasal alanda birçok yurtiçi ve yurtdışı olaylar yaşanmıştır. Milli görüş geleneğinden gelen bu siyasal parti, tüzük ve programında belirttiği “Muhafazakar Demokrat” kimliği ile Türk siyasal yaşamında “yenilikçiler” olarak yerini almış ve iktidar dönemi içinde dört kalkınma planı uygulamıştır. Bu siyasal parti tarafından hazırlanmayan 2001-2005 dönemlerini kapsayan SBYKP’nı önceki koalisyon partilerinin oluşturduğu hükümet tarafından hazırlanmıştır. SBYKP, Marmara ve Düzce doğal afetlerinin topluma verdiği zararların sıcak etkisi sonucu afet olaylarını ayrıntılı olarak düzenlemiştir. SBYKP’nın uygulamasını 2002 yılından itibaren bu siyasal parti yapmıştır. Tek başına iktidar olan bu parti, kendi ekonomik politikasına ve siyasal ideolojisine uygun üç kalkınma planını (9. 10. ve 11. Kalkınma planları) hazırlamış, 9. ve 10. planların uygulamalarını yapmış ve 11. Kalkınma planının da 2019 yılından beri uygulamasını sürdürmektedir. Bu iktidar döneminde kalkınma planlarını hazırlayan ve uygulamasını izleyen Devlet Planlama teşkilatı (DPT) Müsteşarlığının etkinliği giderek azalmıştır. İktidardaki siyasal parti yılların deneyimine, birikimine ve uzmanlaşmış elemanlara sahip DPT Müsteşarlığını 2011 yılında kapatmıştır.

Türkiye’de 2001 yılında ekonomik bir kriz yaşanmıştır. Yaşanmış olan bu ekonomik krizde İktidarda bulunan bu partinin, hiçbir yönetsel sorumluluğu yoktur. Ancak, Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) desteği ile banka iflasları başta olmak üzere sorunların çok büyük bir bölümünün çözülmesi, bu siyasal partinin iktidarda olduğu dönemde oldukça kolaylaştırmıştır. Bu durum Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri geliştiren bir siyasal parti olarak da liberal çevrelerden çok geniş bir destek almıştır. 12 Eylül 1980 Askeri darbesinin ürettiği siyasal ortamın önemli bir ideolojisi olan Türk-İslam sentezi süreç içinde daha da güçlenmiştir. İktidardaki siyasal partinin bulunduğu dönemde özelleştirme hız kazanmıştır. Özelleştirme bu siyasal partinin ekonomik liberalizme bağlılığının bir delilidir (Buğra, 2021, 113). İktidar da bulunan siyasal parti, özellikle yetkililerinin ustalık dönemi olarak adlandırdıkları dönemden başlamak üzere Cumhuriyet döneminde hiç görülmemiş biçimde muhafazakar siyasi İslam yaşam biçiminin hızlanmasının başladığı yıllar olduğu söylenebilir. Bu dönemde, dış olaylarda da önemli gelişmeler oldu. Terör olayları, Arap Baharı, Libya, Mısır, Kürt politikası açılımı, AB ile yaşanan sorunlar, Azerbaycan – Ermenistan savaşı, Irak ve Suriye’de yaşananlar bu dönemin önemli olaylarındandır. Gülen Cemaati’nin, oldukça yüksek riskli bir girişimiyle Cumhuriyet döneminin en kanlı darbesi olan, yaklaşık 256 kişinin yaşamını yitirmesine neden olan ve Gazi Meclisini havadan bombalayan 15 Temmuz 2016 askeri darbe girişimi yaşanmıştır.

Sonuç

Türkiye deprem kuşağında bulunan bir ülkedir. Azor Adaları’ndan başlayıp, Güney Doğu Asya’ya kadar uzanan, Alp-Himalaya kuşağı olarak adlandırılan kuşakta, her yıl Dünya’daki yersarsıntılarının yaklaşık %25’i bu kuşakta olmaktadır. Ülkemizde 1900 yılından, 21. yüzyılın ilk 20 yılının sonuna kadar 200’ü aşkın meydana gelmiş afetlerde, 87000 dolaylarında can kaybının yanı sıra, milyarlarca liralık ekonomik kayıp olmuştur. Dördüncü Kalkınma Planından itibaren hemen hemen planlardaki ortak nokta yasaların yetersizliği, bunların değiştirileceği, imar planlarının daha sağlıklı duruma getirileceği ifade edilmiştir. Dünyanın birçok ülkesinde karşılaşılan ve yaşanan yıkımlarla ile ülke olarak Türkiye’de çok sık yıkımlarla karşılaşmakta ve bu olayları yaşamaktadır. Ülkemiz, sadece bir yersarsıntısı yaşayan ülke değil, aynı zamanda, toprak kayması (heyelan), kaya düşmesi, su baskını, çığ düşmesi, hortumlar, kuraklık, fırtına, orman yangınlarının sıkça yaşandığı bir ülkedir. Belirtilen bu afetler içinde ülkemizin çok sık karşılaş-

tığı yıkım olayları; yersarsıntısı, sel felaketi, orman yangınları ve çığ düşmesidir. Bu afetlerde çok yüksek oranda can ve mal yitimlerine neden olmuştur. Afetlerdeki can ve mal kayıplarını önlemek ya da en aza indirmek için Cumhuriyet yönetimi, kuruluşundan 1960’lı yıllara kadar kimi önlemler almıştır. Ülkemiz 1963 yılından itibaren sosyo-ekonomik kalkınmasını planla yürütmeye başlamıştır. Bugüne kadar beşer yıllık (9. Kalkınma Planı 7 yıllık) on kalkınma planı uygulamış, on birinci kalkınma planı da 2019 yılından itibaren halen uygulanmaktadır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’na kadar uygulanmış olan yedi kalkınma planında, afetlerle ilgili yapılmış ve yapılacak olan çalışmaları, alınması gereken önlemleri ayrı bir başlık altında toplu olarak verilmesi yerine, her kalkınma planında sınırlı biçimde ve sayfalar arasına dağıtılarak verilmiştir. 2001 yılından itibaren uygulanan planlarda (9. Plan dışında) özellikle Sekizinci Kalkınma Planı “Doğal afetler”, onuncu ve on birinci kalkınma planları “Afet Yönetimi” başlığını kullanmışlardır. Bu üç kalkınma planı, afet yönetimi başlığı altında afetlere yönelik ayrıntılı bilgilere yer vermişlerdir.

Ülkede 55 yıllık süre içinde (1963-2022) uygulanmış olan kalkınma planlarında sosyo-ekonomik kalkınmanın her kesimine genişçe yer verilmiş olmasına karşın, yıkım olaylarına 1995 yılına kadar uygulanmış altı kalkınma planının da yıkımlara çok sınırlı yedinci plan daha geniş yer vermiştir. Ancak, 17 Ağustos 1999’da Kocaeli ve Bolu-Düzce illeri yersarsıntılarında sonra yıkım olaylarına, kalkınma planlarında daha geniş ve ayrıntılı yer vermeye başlanmıştır. Özellikle, Sekizinci, kalkınma planında “Doğal afetler” başlığı altında derli toplu açıklamalar yapılmıştır. Kalkınma Planlarında yıkım olaylarıyla ilgili daha çok üzerinde durulan konular; afet ve imar mevzuatında gözlenen temel eksikliklerin giderilmesi, afet öncesine ilişkin gerekli koruyucu sistemlerin kurulamamış olması, afet haritalarının yapılması, imar planlarında risk yönetimlerinin geliştirilmesi, afet riskli alanların iyileştirilmesi, fiziki planlama eksikliği, yapıların yersarsıntısına dayanıklılığının sağlanması, önceden haber alma-uyarma ağı, örgütlenme, ilk yardım ve kurtarma için tasarlama, yapılarda iyi malzeme kullanılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve yurttaşların afet konusunda sürekli eğitilmesi, bilinçlendirilmesi, yapı sigortası ile yapı denetimi gibi eksikliklerin giderilmesine önem verileceği üzerinde durulmuştur.

Türkiye yönetiminin, yaşanan afet olayları karşısında çok acılar yaşanmış, konut yıkımları, can ve mal kayıpları olmasına karşın, bugüne kadar başarılı bir sınav verdiği söylenemez. Bunun temel nedeni, 1963 yılından bu yana afetlere yönelik alınan önlemlerin yetersizliği ve meydana gelen gecik-

melerdir. Bu gecikmeler, afetlere ilişkin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Afet zararlarının en az düzeye indirilmesine yönelik toplumsal, ekonomik, hukuksal, kurumsal ve bilimsel olarak afet eylem planlarının, afet haritalarının hazırlanması ve aksatılmadan uygulanması gerekir. Afet zararlarının azaltılmasının ön koşulu, uzun dönemli sürekli eğitim ve afetlere ilişkin bilimsel araştırmalara önem verilmesi, afet riskini azaltmak yönünde etkili bir planlama yapabilmek için özeysel ve yerel yönetimlerin ulusal, uluslararası ve yerel gönüllü kuruluşların harekete geçirilmesi ve bunların arasında eşgüdüm ve iş birliği sağlanması üzerinde önlemlerle durulmalıdır. Altyapı güvenliği sağlanmalı, afetlerde oluşması beklenen yıkıntı atıklarının geri kazanımı için dönüşüm tesisleri altyapısı oluşturulmalıdır. Doğal Afet Sigorta Kurumu'nun (DASK) önemi üzerinde de durulmalıdır. Depremden etkilenen bina sayısı oldukça fazladır. Bu sayının en az düzeye indirilmesi için afet öncesi yapılmış binaların güçlendirilmesi mutlaka yapılmalıdır. Binalar güçlendirilmezse afetin yönetilmesi olası değildir. Afetler, bir ülkenin ekonomisi üzerine önemli maliyetler yüklemektedir. Hükümetler daha çok acil müdahaleye önem vermektedir. Kent planlamasına her ayrıntı düşünülerek önem verilmedir. İmar planları ile mücavir alan planlaması birlikte ele alınarak, bu planları ile bölge planlaması arasında güçlü bir ilişki kurulmalıdır. Yapı malzemesinin niteliğinin düşüklüğünden doğan savurganlığı ve kötü nitelikteki yapıyı önlemek amacıyla, maliyeti düşük, fakat niteliği yüksek yapı malzemesi üretimi özendirilmeli ve sürekli denetim yapılmalıdır. Ülkede bölge planı yapılmasına önem verilmelidir. Ana imar planlarının (Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı), bölge planı kararlarına uygunluğu sağlanmalıdır. Afetlerde can ve mal yitimlerinin en az düzeye indirilmesi, zararların azaltılması için YBYKP'ni ve daha sonra uygulanan kalkınma planlarında, 7269 sayılı "Afet Yasası"nda, 3194 sayılı "İmar Yasası"nda ve 775 sayılı "Gecekondu Yasa"sında değiştirileceği, yeni yasal düzenlemelerin getirileceği, gecekondu olgusunun düzeltileceği konularına planlarda yer verilmiş ve üzerinde durulmuştur. Ancak üzerinde durulmasına karşın belirtilen yasalarda sadece kimi maddelerde değişiklik ve eklemeler yapılmakla yetinilmiştir. Afetlerle birlikte yaşanacağı algısının sağlanması için sürekli ve sistemli olarak halk eğitimi çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Planlı kalkınma dönemini kapsayan (1960-2023) 53 yılın, 48 yılını ideolojileri birbirine benzeyen muhafazakâr-liberal partiler iktidar olarak yönetmişken, sadece 6 yılını tek başına iktidar olamamış sosyal demokrat partiler koalisyonlarla yönetmiştir. Tüm bu süre içerisinde doğal afetlere ilişkin birkaç hukuksal düzenlemenin dışında gerekli ve etkin önemlerin alınmadığı söylenebilir.

Extended Abstract

Approach of Development Plans to Disaster Facts in Turkey

*

Hasan Hüseyin Doğan
ORCID: 0000-0002-4674-6233

The main purpose of the article is to reveal the approach of the development plans that have been implemented so far and the 11th development plan currently being implemented to disaster, which is one of the most important problems of our country. Disasters are extraordinary facts that affect the lives of individuals, societies and cause loss of life and property. Turkey is a country that has experienced various disasters due to its geography and geology. Earthquakes are the most affecting and causing loss of life and property among demolition events in Turkey. In our country, which is frequently faced with disasters, it can be said that the first approach and legal regulation in comprehensive disaster management is the Law No. 7269 of 25 May 1959. The historical development regarding natural disasters in Turkey is divided into four. These are: First Period: Disaster Management Before 1944, Second Period: Between 1944-1958 Period, Third Period: Between 1958-1999 Period, Fourth Period: After 1999. Our country has began planned period since 1960. The 1929 economic crisis experienced all over the world also affected the Turkish economy. In order to get out of this economic bottleneck, it has prepared the first and second industrial plans since the tenth year of the Republic. The development plans implemented in our country in the period of 1960-2023 were generally prepared during or after a socio-economic and political crisis. The development plans that were implemented in Turkey and implemented in the period of 2019-2023 (1963-2023) were discussed by dividing them into three sub-periods according to the political environment of the country and the socio-economic and political developments in the world. Up to now, ten five-year (9th Development Plan, 7-year) development plans have been implemented, and the eleventh

development plan has been implemented since 2019. In the previous seven development plans that were implemented until the Eighth Five-Year Development Plan, studies related to natural disasters were given in a limited way in each development plan, instead of being given under a separate title. In the plans implemented since 2001 (except for the 9th Plan), especially the Eighth Development Plan "Natural disasters" and the tenth and eleventh development plans "Disaster Management" have been used. These three development plans included detailed information about disasters under the title of disaster management. Although the development plans implemented in the country in the 55-year period (1963-2022) included all segments of socio-economic development extensively, the seventh plan, which was very limited, gave more space to demolition events in the six development plans implemented until 1995. However, after the earthquakes in Kocaeli and Bolu-Düzce provinces on August 17, 1999, demolition events began to be given a wider and more detailed place in the development plans. In particular, detailed explanations were made under the title of "Natural disasters" in the Eighth development plan. The issues that are more emphasized in the development plans about the disaster facts; elimination of the basic deficiencies observed in disaster and zoning legislation, failure to establish the necessary protective systems for pre-disaster, preparation of disaster maps, development of risk management in zoning plans, improvement of disaster risk areas, lack of physical planning, ensuring the resistance of structures to earthquakes, forewarning network, organization It has been emphasized that importance will be attached to eliminating deficiencies such as designing for first aid and rescue, using good materials in buildings, informing the public, educating citizens about disasters, raising awareness, building insurance and building inspection. Social, economic, legal, institutional and scientific disaster plans and disaster maps should be prepared and implemented without interruption in order to minimize disaster damage. The prerequisite for disaster mitigation is to give importance to long-term continuous education and scientific research on disasters, to take action on national and local governments, national, international and local voluntary organizations in order to make effective planning to reduce disaster risk, and to ensure coordination and cooperation between them should be stopped. Infrastructure security should be ensured and recycling facilities infrastructure should be established for the recovery of demolition wastes expected to be generated in disasters. The importance of the Natural Catastrophe Insurance Institution (DASK) should also be emphasized. Disasters

impose significant costs on a country's economy. Urban planning should be given importance by considering every detail. A strong relationship should be established between these plans and regional planning by considering the zoning plans and the adjacent area planning together. In order to prevent wastefulness arising from the low quality of the building material and the poor quality of the building, the production of low cost but high quality building materials should be encouraged and continuous inspection should be carried out. In order to minimize loss of life and property in disasters and to reduce damages, seventh development planned and the new legal regulations that will be amended in the development plans implemented later, in the "Disaster Law" no. The issues that regulations will be introduced and the phenomenon of slums will be corrected have been included in the plans and focused on. However, despite the emphasis on it, only some amendments and additions were made in the mentioned laws. Public education studies should be carried out continuously and systematically in order to ensure the perception that disasters will occur together. Of the 53 years covering the planned development period (1960-2023), conservative-liberal parties with similar ideologies ruled for 48 years, while social democratic parties, which could not come into power alone, governed only 6 years with coalitions. In all this period, that can be said that necessary and effective measures were not taken apart from a few legal regulations regarding natural disasters.

Kaynakça/References

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2012). *Teoride ve pratikte afet sorunları iyileştirme çalışmaları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2018). *Türkiye'de afet yönetimi ve doğal kaynaklı afet istatistikleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını
- Avcioğlu, D. (2013). *Türkiye'nin düzeni: dün-bugün-yarın*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Buğra, A. (2021). *Türkiye'de yeni kapitalizm*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Çuhadaroğlu, F., R., Kara, Ustaoglu. R. (1992). *Deprem ve Erzincan vilayeti*, İstanbul: T.C. Erzincan Vilayeti yayını.
- Daver, B. (1993). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1963). *Kalkınma Planı: Birinci Beş Yıl,1963-967*. Ankara: DPT Yayını

- Devlet Planlama Teşkilatı, (1967). *Kalkınma Planı: İkinci Beş Yıl, 1968-1972*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1973). *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıl, 1973-1977*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985- 1989*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1985). *Beşinci Beş Yıllık Plan Destekleme Çalışmaları: 2, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Sektörel Gelişmeler, 1985-1989*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001-2005*. Ankara: DPT Yayını
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013*. Ankara: DPT Yayını
- Duverger, M. (1974). *Siyasi partiler*. Çeviren E.Özbudun. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Ergünay, O. (1996). *Türkiye’de afet zararlarının azaltılması konusunda yapılan ve yapılması gereken çalışmalar*. Cumhurbaşkanlığına sunulan rapor: Ankara.
- Fişek, K. (1979). *Yönetim*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 437, Sevinç Matbaası- Ankara
- Geray, C. (1978). *Halka eğitimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Yayın No: 73
- Geray, C. (2018). *“Türkiye’de yıkım (Afet) olayları karşısında önlemler ve örgütlenmeler” kent yerel yönetimler ve toplum konut yazıları*, Cilt I, Ed. Dr. Hasan Hüseyin Doğan, Ankara: Palme Yayınları, Yayın No: 1507
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji başlangıç okumaları*, İstanbul, Say Yayınları
- Giddens, A. ve Sutton, P.W. (2016). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 7. Edisyon
- Giritli, İ. ve Akgüner, T. (1993). *İdare hukuku*. İstanbul: Der Yayınları
- Gözübüyük, A.Ş. (2011). *Anayasa hukuku*, Ankara: Turhan Kitapevi
- Heywood, A. (2015). *Siyaset*. Ankara: Adres yayınları
- İzveren, A. (1988). *Hukuk felsefesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yayınları No:4
- Kadioğlu, M. (2018). *Afet affetmez*, İstanbul, Tekin Yayınevi, Yayın no:717
- Kasapoğlu, E. (2007). *Depremler ve Türkiye hakkında bilmek istedikleriniz*, TMMOB, Jeoloji Mühendisleri Odası. Ankara
- Kapanı, M. (1993). *Kamu hürriyetleri*, Ankara, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.

- Keleş, R. (1998). *Kentbilimi terimler sözlüğü*, Ankara, İmge Kitabevi
- Keleş, R. ve Mengi, A. (2019). *İmar hukuku; hukuksal yönetsel ve siyasal boyutlarıyla*, Ankara, İmge Kitabevi, 13651
- Keleş, R. (2021). *Kentleşme politikası*, Ankara, İmge Kitabevi
- Oran, B. (Editör)(2002).*Türk dış politikası*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Özey, R. (2006). *Afetler coğrafyası*, İstanbul: Aktif Yayınevi
- Özey, R. ve Ünlü, M. (2020). *Türk Dünyası'nın jeopolitiği*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pelling, M., Özdemir, A., Barakat, S.. (2002). *The macro economic impact of disasters*, progress in development Studies 2, 4, 283-305
- Simon, H.A., Smithburg, D.W., Thompson, V.A., (1975). *Kamu yönetimi*. Çeviren: Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları No: 354.
- Soysal, Mümtaz. (1958). *Demokratik iktisadi planlama için siyasi mekanizma*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını
- Şahin, C., Sipahioğlu, S. (2003). *Doğal afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Taner, T. (2014). *AKP'nin önlenbilir karşı-devrimi*, İstanbul: Yordam Kitap
- Tunaya, T.Z. (1980). *Siyasal kurumlar ve anayasa hukuku*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No: 2472
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu kalkınma Planı,2014-2018*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayını
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). *On birinci kalkınma planı, 2019-2023*,Ankara, S. B. B. Yayını
- Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası raporu, (1999). İstanbul
- Uzunçubuk, L. (2006). *Yerleşim yerlerinde afet ve risk yönetimi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yılmaz, A. (2003). *Türk kamu yönetiminin sorun alanlarından biri olarak afet yönetimi*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık
- Zebrowski, E. J. (1997). *Peril of a relentless planet- scientific perspectives on natural disasters*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zırvalı, T. Ü., Cabbar, N., (2015). *Kültür varlıklarında risk yönetimi: gelişimi, güncel durum ve öneriler*, 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu.